

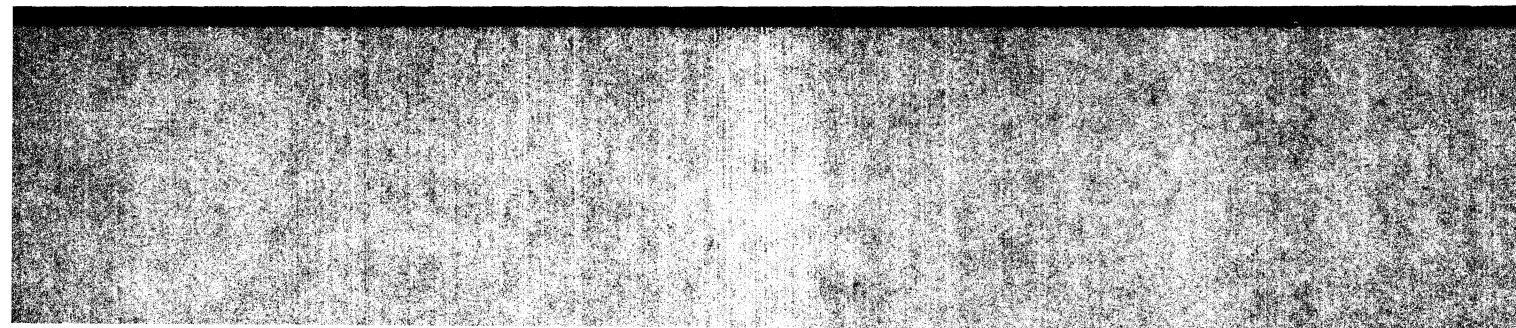
RAPPORTER

88/8

HVEM REISER IKKE PÅ FERIE?

WHO SPENDS THEIR HOLIDAY AT HOME?

AV
RAGNI HEGE KITTERØD

RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 88/8

HVEM REISER IKKE PÅ FERIE?

**EN ANALYSE AV IKKE-REISENDE I NORGE, SVERIGE, DANMARK OG
FINLAND**

WHO SPENDS THEIR HOLIDAY AT HOME?

AN ANALYSIS ON NON-TRAVELLERS IN NORWAY, SWEDEN, DENMARK AND FINLAND

AV

RAGNI HEGE KITTERØD

STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO—KONGSVINGER 1988

ISBN 82-537-2597-3
ISSN 0332-8422

EMNEGRUPPE

24 Kulturelle forhold, generell tidsbruk, ferie og fritid

ANDRE EMNEORD

Ferieundersøkelser

Ferievaner

Turisme

FORORD

Denne publikasjonen tar for seg personer som ikke reiser på ferie i løpet av ett år i fire nordiske land, Norge, Sverige, Danmark og Finland. Dessverre finnes ikke slike opplysninger for Island. Publikasjonen viser utviklingen i andelen ikke-reisende i løpet av 1970- og 1980-tallet og sammenligner situasjonen i de ulike land og for ulike grupper av befolkningen. Datagrunnlaget for analysen er ferieundersøkelser og enkelte andre undersøkelser fra Norge, Sverige, Danmark og Finland. Data fra de norske ferieundersøkelsene har vært lettest tilgjengelig. Derfor ligger hovedvekten i framstillingen på norske forhold.

Analysen er finansiert av Nordisk Ministerråds Turistutvalg.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 12. januar 1988

Gisle Skancke

PREFACE

The present publication deals with persons who have not made a holiday trip during a year in four Nordic countries, Norway, Sweden, Denmark and Finland. Unfortunately, such data are not available for Iceland. The publication shows the development in the percentage of non-travellers during the nineteenseventies and -eighties. We also compare the percentage of non-travellers in the various Nordic countries and in various population groups.

The analysis is based on data from holiday surveys and some other surveys conducted in Norway, Sweden, Denmark and Finland. Data from Norwegian holiday surveys have been most easily accessible. Consequently, the emphasis in the analysis is on Norwegian conditions.

The analysis has been financed by The Nordic Council of Ministers.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 12 January 1988

Gisle Skancke

INNHOLD

	Side
Figurregister	7
Tabellregister	8
Sammendrag	11
1. Innledning	13
1.1. Aktuelle undersøkelser	13
1.2. Hvordan avgrenses de ikke-reisende?	14
2. Ikke-reisende på årsbasis: Hvor mange og hvorfor?	14
2.1. Ikke-reisende i Norge. 1970 - 1986	15
2.2. Ikke-reisende i Sverige. 1971 - 1983	17
2.3. Ikke-reisende i Danmark. 1972 - 1985	19
2.4. Ikke-reisende i Finland. 1978 og 1985	19
2.5. Sammenligning av feriemønsteret i Norge, Sverige, Danmark og Finland	21
3. Ikke-reisende på årsbasis: Hvem er dette?	24
3.1. Manglende reisevirksomhet blant folk i ulike livssituasjoner	24
3.1.1. Reisemønsteret i ulike aldersgrupper og blant menn og kvinner	24
3.1.2. Reisemønsteret i ulike bostedsstrøk	28
3.1.3. Reisemønsteret blant personer med ulik sosioøkonomisk status	29
3.1.4. Reisemønsteret i ulike familiefaser	31
3.2. Manglende reisevirksomhet i ressursperspektiv	35
3.2.1. Reisemønsteret i ulike inntektsgrupper	35
3.2.2. Reisemønsteret blant folk med ulik tilgang til fritidshus og personbil	37
3.2.3. Reisemønsteret blant folk med ulik grad av bevegelighet	40
3.3. Konklusjon: Livsstil og ressurser viktig for feriemønsteret	41
4. Ferieturer og mer kortvarige turer	42
Sammendrag på engelsk	44
Litteratur	46
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå etter 1. juli 1987 (RAPP)	47

CONTENTS

	Page
Index of figures	9
Index of tables	10
Summary	11
1. Introduction	13
1.1. Relevant surveys	13
1.2. How to delimit the non-travellers?	14
2. Non-travellers during the year: How many and why?	14
2.1. Non-travellers in Norway. 1970 - 1986	15
2.2. Non-travellers in Sweden. 1971 - 1983	17
2.3. Non-travellers in Denmark. 1972 - 1985	19
2.4. Non-travellers in Finland. 1978 og 1985	19
2.5. Comparison of holiday patterns in Norway, Sweden, Denmark and Finland	21
3. Non-travellers during the year: Who are they?	24
3.1. Non-travelling among persons in various circumstances of life	24
3.1.1. Holiday patterns in various groups of age and among men and women	24
3.1.2. Holiday patterns in various areas of residence	28
3.1.3. Holiday patterns among persons with various socio-economic status	29
3.1.4. Holiday patterns in various family cycle phases	31
3.2. Non-travelling in connection with limited resources	35
3.2.1. Holiday patterns in groups with various income	35
3.2.2. Holiday patterns among persons with various access to holiday house and private car	37
3.2.3. Holiday patterns among persons with various mobility	40
3.3. Conclusion: Life-style and resources important for the holiday pattern	41
4. Holiday trips and shorter trips	42
Summary in English	44
Literature	46
Issued in the series Reports from the Central Bureau of Statistics since 1 July 1987 (REP)	47

FIGURREGISTER

	Side
1. Andel nordmenn som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1970 - 1986. Prosent	15
2. Andel svensker som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1973 - 1983. Prosent	17
3. Andel dansker som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1972 - 1985. Prosent	19
4. Andel svensker og nordmenn som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1982. Prosent	21
5. Andel svensker og nordmenn i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur av minst en ukes varighet i løpet av ett år. 1982/83 og 1981/82. Prosent	21
6. Andel dansker og nordmenn i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1985 og 1985/86. Prosent	22
7. Andel finner og nordmenn i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1978 og 1981/82. Prosent	23
8. Andel nordmenn i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70 og 1985/86. Prosent	25
9. Andel eldre nordmenn (67-79 år) med ulik husholdningsinntekt, ulik tilgang til fritidshus og i ulike bostedsstrøk, som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86. Prosent	26
10. Andel norske menn og kvinner i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70. Prosent	27
11. Andel norske menn og kvinner i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1985/86. Prosent	27
12. Andel nordmenn i ulike bostedsstrøk som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70 - 1985/86. Prosent	28
13. Andel yrkesaktive nordmenn i ulike sosioøkonomiske grupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86. Prosent	29
14. Andel ikke yrkesaktive nordmenn i ulike sosioøkonomiske grupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86. Prosent	31
15. Andel nordmenn med ulik husholdningsinntekt som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70 og 1985/86. Prosent	36
16. Andel nordmenn med og uten tilgang til fritidshus som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70 - 1985/86. Prosent	38
17. Andel nordmenn med og uten tilgang til personbil som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70 - 1985/86. Prosent	38
18. Andel nordmenn med ulik tilgang til fritidshus og personbil som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86. Prosent	39
19. Andel svensker i ulike grupper for rørlighet som ikke reiste på ferietur av minst en ukes varighet i løpet av ett år. 1975/76 og 1982/83. Prosent	41
20. Andel nordmenn i ulike aldersgrupper og i ulike bostedsstrøk som verken reiste på ferietur eller korttur, og andel som reiste på korttur, men ikke ferietur i 1985/86. Prosent	43

TABELLREGISTER

Side

1. Grunner for ikke å ha vært på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86, blant nordmenn i ulike aldersgrupper. Prosent	16
2. Grunner for ikke å ha vært på ferietur av minst en ukes varighet i 1982/83, blant svensker i ulike aldersgrupper. Prosent	18
3. Finner som tilbragte hele ferien hjemme i 1985, etter grunn til hjemmeferien. Prosent	20
4. Andel nordmenn i ulike livsløpsfaser som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70 og 1985/86. Prosent	32
5. Andel svensker i ulike familiefaser som ikke reiste på ferietur av minst en ukes varighet i løpet av ett år. 1975/76 og 1982/83. Prosent	33
6. Andel dansker i ulike familietyper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1972 og 1985. Prosent	34
7. Andel finner i ulike familiefaser som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i 1978. Prosent	35
8. Nordmenn i grupper for hvorvidt de reiste på ferietur eller ikke i 1985/86, etter antall kortturer dette året. Prosent. Gjennomsnittlig antall kortturer	43

INDEX OF FIGURES

	Page
1. Percentage of Norwegians who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1970 - 1986	15
2. Percentage of Swedes who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1973 - 1983	17
3. Percentage of Danes who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1972 - 1985	19
4. Percentage of Swedes and Norwegians who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1981/82	21
5. Percentage of Swedes and Norwegians in various age-groups who did not make a holiday trip lasting at least one week during one year. 1982/83 and 1981/82	21
6. Percentage of Danes and Norwegians in various age-groups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1985 and 1985/86	22
7. Percentage of Finns and Norwegians in various age-groups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1978 and 1981/82	23
8. Percentage of Norwegians in various age-groups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70 and 1985/86	25
9. Percentage of Norwegians, 67-79 years of age, in groups for household income, access to holiday house and type of residence area, who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1985/86	26
10. Percentage of Norwegian men and women in various age-groups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70	27
11. Percentage of Norwegian men and women in various age-groups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1985/86	27
12. Percentage of Norwegians in various types of residence areas who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1961/70 - 1985/86	28
13. Percentage of economically active Norwegians in various socio-economic groups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights in 1985/86	29
14. Percentage of Norwegians, not economically active, in various socio-economic groups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights in 1985/86	31
15. Percentage of Norwegians with various household income who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70 and 1985/86	36
16. Percentage of Norwegians with and without access to a cottage who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70 - 1985/86	38
17. Percentage of Norwegians with and without access to a private car who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70 - 1985/86	38
18. Percentage of Norwegians with different access to cottage and private car who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1985/86	39
19. Percentage of Swedes with various degrees of mobility who did not make a holiday trip lasting at least one week during one year. 1975/76 and 1982/83	41
20. Percentage of Norwegians in various age-groups and in various types of residence areas who did not make either a holiday trip of at least 4 consecutive nights or a trip of shorter duration, and percentage who did not make a holiday trip, but did make a trip of shorter duration. 1985/86	43

INDEX OF TABLES

	Page
1. Reasons for not having made a holiday trip of at least 4 consecutive nights during 1985/86 among Norwegians in various groups of age. Per cent	16
2. Reasons for not having made a holiday trip lasting at least a week during 1982/83 among Swedes in various groups of age. Per cent	18
3. Finns who stayed at home during all holiday periods in 1985 by reasons for spending holidays at home. Per cent	20
4. Percentage of Norwegians in various family cycle phases who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70 and 1985/86. Per cent	32
5. Percentage of Swedes in various family cycle phases who did not make a holiday trip lasting at least a week during one year. 1975/76 and 1982/83	33
6. Percentage of Danes in various family types who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1972 and 1985	34
7. Percentage of Finns in various family cycle phases who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights in 1978	35
8. Norwegians with and without a holiday trip in 1985/86, by number of trips of shorter duration this year. Per cent. Average number of shorter trips	43

SAMMENDRAG

Publikasjonen tar for seg personer som ikke reiser på ferie i løpet av ett år i fire nordiske land, Norge, Sverige, Danmark og Finland. Dessverre finnes ikke slike opplysninger om Island. Når vi i det følgende snakker om de nordiske land, mener vi derfor Norge, Sverige, Danmark og Finland.

Det er en vanlig oppfatning at samfunnsutviklingen har medført større behov for miljøbytte og rekreasjon. Feriereiser sees derfor som et gode som bør bli alle til del. Mulighetene for å delta i reiselivet har også blitt bedre. Mens feriereiser tidligere var et gode forbeholdt samfunnets mest privilegerte, finner vi nå stor reisevirksomhet i de brede lag av folket. Men selv om det har blitt vanligere å reise på ferie, er det i alle nordiske land fremdeles mange som sjelden eller aldri foretar feriereiser.

Hvor mange reiser ikke på ferie?

- Norske ferieundersøkelser viser at nordmenn reiser oftere på ferie enn før. I 1969/70 var det om lag 4 av 10 nordmenn (15-74 år) som ikke hadde vært på ferietur (for definisjoner, se avsnitt 1.1). I 1985/86 gjaldt dette bare 22 prosent. Nesten hele nedgangen i andelen ikke-reisende fant sted på begynnelsen av 70-tallet.

- Turistkonsult Sundelins ferieundersøkelser viser at også svenskene reiser oftere på ferie. I 1973/74 hadde 1 av 3 svensker (15-69 år) ikke vært på ferietur. I 1982/83 gjaldt dette 18 prosent. Også i Sverige fant økningen i reisevirksomheten hovedsakelig sted på begynnelsen av 70-tallet.

- Spørsmål om feriereiser i danske omnibusundersøkelser viser at andelen ikke-reisende dansker (16 år og over) sank fra 49 prosent i 1972 til 40 prosent i 1985. Nedgangen i andelen ikke-reisende var altså mindre i Danmark enn i Norge og Sverige.

- For Finlands vedkommende er det vanskelig å finne sammenlignbare opplysninger fra flere tidspunkter. Den finske levikårsundersøkelsen fra 1978 viser at 38 prosent (15-74 år) ikke hadde vært på ferietur siste år. Turistrådets undersøkelse i 1985 viser at 1 av 2 ikke reiste på ferie siste år. Det ser ut til at feriereiser med minst 4 overnattinger har blitt mindre vanlig blant finnene. Men resultatene må også sees på bakgrunn av svært ulike spørsmålsformuleringer i de to undersøkelsene.

- Ser vi de fire nordiske land under ett, ser det ut til at feriereiser med minst 4 overnattinger er vanligst blant svenskene, nest vanligst blant nordmennene, og minst vanlig blant dansker og finner.

Hvem reiser ikke på ferie?

Både livsstilsmessige og ressursmessige forhold har betydning for hvorvidt folk reiser på ferie eller ikke. Vi har valgt å betrakte inntekt, tilgang til fritidshus og bil samt helse som ressurser i denne sammenheng. Kjønn, alder, bostedsstrøk, sosioøkonomisk status og familiefase ser vi mer som uttrykk for en bestemt livssituasjon.

- Andelen ikke-reisende stiger med økende alder, men forskjellene er små blant folk under 45 år. Eldre mennesker er minst aktive i reiselivet. Dette gjelder for alle de nordiske land. Norske ferieundersøkelser viser at 1 av 5 16-24 åringer ikke var på ferietur i 1985/86. Blant 67-74-åringene var andelen 39 prosent. Siden begynnelsen av 70-tallet har feriereiser blitt vanligere i alle aldersgrupper. Alder spiller langt større rolle enn kjønnstilhørighet for hvorvidt en person reiser på ferietur eller ei.

- I alle de nordiske land er feriereiser mer vanlig blant tettstedsbeboerne enn blant bosatte i spredtbygde områder. I Norge har det i løpet av 70- og 80-tallet blitt mer vanlig å reise på ferie blant folk i alle typer bostedsstrøk. Forskjellene mellom tett- og spredtbygde områder har blitt mindre, men er fremdeles markerte. 4 av 10 bosatte i spredtbygde strøk var ikke på ferietur i 1985/86. Andelen ikke-reisende i tettbygde strøk var 16 prosent. Bostedsstrøket spiller minst rolle for feriereisingen blant de yngste.

- For alle de nordiske land gjelder at gårdbrukerne reiser sjeldnest på ferie blant den yrkesaktive del av befolkningen. Om lag halvparten av alle norske gårdbrukere var ikke på ferietur i 1985/86. Ferie- og avløserordningen som ble etablert i Norge på 70-tallet, og større reiseaktivitet i samfunnet generelt har også virket inn på norske bønders feriemønster. Bondestanden ferierer mer utenfor hjemmet enn før.

- Blant de ikke-yrkesaktive er det pensjonistene som reiser minst. Dette gjelder både i Norge, Sverige, Finland og Danmark. 4 av 10 norske pensjonister reiste ikke på ferie i 1985/86. Både helse- og dårlig økonomi kan forklare norske pensjonisters lave reisevirksomhet. Nedsatt bevegelighet virker mer hemmende på feriereisingen blant pensjonister med lav enn med høy inntekt.

- Det har blitt mer vanlig å foreta feriereiser blant nordmenn i nesten alle livsløpsfaser. Unntaket er de enslige over 45 år. I 1985/86 var det 38 prosent ikke-reisende i denne gruppen. Andelen ikke-reisende var den samme 16 år tidligere. Norske enslige forsørgere reiser oftere på ferie enn før. Bare 20 prosent var ikke på ferietur i 1985/86. 16 år tidligere gjaldt dette nesten halvparten.

Blant svenskene utgjør alderspensjonister, enslige i alderen 45-64 år og enslige forsørgere med små barn de familiefaser hvor spesielt få reiser på ferie. I disse gruppene var det henholdsvis 56 prosent, 49 prosent og 43 prosent som ikke hadde vært på ferietur av minst en ukes varighet i 1982-83.

Blant danskene er eneforsørgerne en av gruppene som sjelden reiser på ferie. Bare halvparten av de enslige forsørgerne i Danmark var på ferietur i 1985. De skiller seg her fra nordmenn i samme situasjon.

I Finland er det særlig blant eldre som ikke lever alene at ferieaktiviteten er liten. 2 av 3 gifte finner i alderen 65-74 år var ikke på ferietur i 1978.

- Inntektsmessige forhold spiller naturlig nok en vesentlig rolle for feriemønsteret. I alle de nordiske land er det relativt sett flere ikke-reisende i lavinntekts- enn i høyinntektsgruppene. I 1985/86 lot 3 av 10 nordmenn i laveste inntektsgruppe være å reise på ferie. Dette gjaldt 1 av 10 i høyeste inntektsgruppe. Norske undersøkelser kan tyde på at størrelsen på inntekten spilte mindre rolle for reise-mønsteret i 1985/86 enn i 1969/70. Inntektens betydning avhenger av alder. Blant de yngste spiller størrelsen på inntekten liten rolle. For nordmenn 45 år og over er inntektsstørrelsen svært vesentlig.

- Både fritidsbolig og bil er viktige goder i feriesammenheng. 3 av 20 nordmenn uten fritidshus var ikke på ferietur i 1985/86. Blant dem som disponerte/eide fritidshus, var andelen 14 prosent. 4 av 10 uten personbil var ikke på ferietur. Dette gjaldt 2 av 10 med personbil. Fritidsbolig og bil har mindre betydning for reise-mønsteret blant yngre enn blant eldre nordmenn. Det å kunne benytte et fritidshus er viktigere for reisevirksomheten enn tilgangen til personbil.

- Som ventet har også helsetilstanden mye å si for hvorvidt folk reiser på ferie eller ei. 45 prosent av alle nordmenn med sterkt nedsatt rørlighet var ikke på ferietur i 1985/86. Dette gjaldt 40 prosent av dem som hadde noe nedsatt rørlighet og 1 av 5 med normal rørlighet. Det er særlig blant de eldre at rørligheten legger en demper på ferieaktiviteten.

Hvorvidt folk reiser bort på ferie eller ei avhenger altså både av ønsker og muligheter. Mangel på visse typer ressurser gjør det vanskeligere, men ikke umulig å foreta en feriereise.

Ferieturer og kortturer

Nordmenn som reiser på ferietur, drar oftere på mer kortvarige turer (turer med 1-3 overnattinger) enn de som ikke foretar feriereiser. 3/4 av dem som var på ferietur i 1985/86, var også på korttur. Bare vel halvparten av dem som ikke var på ferietur, foretok en mer kortvarig reise. Men bildet av de ikke-reisende endres når vi tar kortturene i betraktning. Bare 1 av 10 nordmenn var verken på ferie- eller korttur i 1985/86. Særlig i spredtbygde områder er det mange som reiser bort i kortere perioder i stedet for å dra på reiser med minst 4 overnattinger.

1. INNLEDNING

Det er en utbredt oppfatning at den generelle samfunnsmessige utviklingen har skapt et større behov for miljøbytte og rekreasjon (Mordal 1979). Endringer i arbeidsliv, bosettingsmønster og tidsstruktur nevnes gjerne i denne sammenheng (Young 1973). Derfor betraktes det oftest som et gode å kunne reise bort på ferietur. Samtidig med at behovet for feriereiser har det, har også mulighetene for å delta i reiselivet blitt bedre. Den generelle velstandsøkningen, høyere utdanning, utvidede ferieordninger, bedre transportmuligheter, utstrakt utbygging innen reiselivsnæringen samt bedret markedsføring av ferieturopplegg har bidratt til dette (Mordal 1979). Begrepet masseturisme brukes gjerne for å betegne den utviklingen som har funnet sted. Mens feriereiser tidligere var et gode forebeholdt samfunnets mest privilegerte, finner vi nå stor reisevirksomhet i de brede lag av befolkningen.

Men den form for langvarig miljøbytte som en ferietur representerer, blir ikke alle til del. Fremdeles er det mange som sjelden eller aldri deltar i reiselivet. Det er disse ikke-reisende som står i fokus i foreliggende rapport. Vi vil her belyse følgende spørsmål:

- Hvor mange av de nordiske lands innbyggere reiser ikke bort på ferie?
- Hvem er det som ikke reiser på ferietur?
- Hvorfor reiser ikke folk på ferie?
- Er det forskjeller mellom de nordiske land på disse områdene?
- Har det skjedd endringer i løpet av 70- og 80-tallet?

Analysen er basert på eksisterende materiale fra undersøkelser i Norge, Danmark, Sverige og Finland. Dessverre finnes ikke sammenlignbare opplysninger om islendingers ferievaner. Når vi i det følgende skriver om de nordiske land, mener vi derfor Norge, Sverige, Danmark og Finland. I kap. 1 redegjør vi nærmere for datagrunnlag og begrepsbruk. I kap. 2 ser vi på andelen ikke-reisende på årsbasis i hvert av de nordiske land. Vi foretar også en sammenligning landene i mellom. I kap. 3 ser vi på ikke-reisende over året i ulike befolkningsgrupper. Hovedvekten ligger på norske forhold, men vi gir også enkelte tall fra de øvrige nordiske land. Kap. 4 belyser sammenhengen mellom feriereiser og turer av kortere varighet i den norske befolkning.

1.1. Aktuelle undersøkelser

Det foreligger etterhvert en lang rekke undersøkelser av ferieatferden blant folk i de nordiske land, unntatt Island. Imidlertid er det først og fremst reisemønsteret i ferietiden, og ikke ferieaktiviteten generelt som har stått sentralt. Man har kartlagt hvem som reiser hvor, når, på hvilken måte, sammen med hvem og av hvilken grunn. De som ikke reiser på ferietur, har derimot blitt ganske stemoderlig behandlet. Deres ferieatferd er foreløpig et temmelig blankt kapittel.

Hvilke opplysninger har vi så om dem som ikke reiser bort på ferie? De defineres negativt i forhold til dem som er aktive i reiselivet: de ikke-reisende. I tillegg til at vi vet hvor mange dette dreier seg om, kan vi si endel om hvorvidt og hvordan de ikke-reisende skiller seg fra dem som reiser bort. Videre har vi i enkelte tilfelle informasjon om folks egne begrunnelser for ikke å reise på ferie. Det er slike opplysninger vi gjør bruk av i denne rapporten. Vi baserer oss på følgende undersøkelser:

- Norske ferieundersøkelser foretatt i 1970, 1974, 1978, 1982 og 1986 av Statistisk Sentralbyrå. Opplysningene har hovedsakelig blitt samlet inn ved besøksintervjuer. Tallet på intervjuede var i de tre første årene henholdsvis om lag 2 700, 2 200 og 2 300 personer i alderen 15-74 år. I 1982 ble om lag 2 400 personer i alderen 16-74 år intervjuet, og i 1986 intervjuet man 2 900 personer i alderen 16-79 år.

Som ferietur er regnet opphold utenfor helårsboligen med helse- eller rekreasjonsformål, som inkluderer minst 4 overnattinger.

- Svenske undersøkingar om levnadsforhållandena foretatt i 1976 og 1983 av Statistiska Centralbyråen. Opplysningene ble samlet inn gjennom intervjuer. I 1976 ble omlag 14 000 personer i

alderen 16-84 år intervjuet. I denne rapporten gis bare opplysninger om aldersgruppen 16-74 år. Som ferietur regnet man en fornøylesreise som hadde vart minst en uke.

- Undersøkelser om den svenske befolknings ferievaner foretatt i tiden 1972-1983 av turistkonsult Å. Sundelin. Opplysningene er samlet inn postalt. Ca. 3 000 personer i alderen 16-65 år har besvart spørreskjemaene. Man har bl.a. kartlagt ferieturer med minst 4 overnattinger utenfor helårsboligen. Reisen skal ha foregått i ferien.

- Danske ferieundersøkelser foretatt i 1972, 1976, 1980 og 1985. I de tre første undersøkelsene er opplysningene innhentet ved besøksintervjuer, i 1985 ved telefonintervjuer. Spørsmålene om ferievaner inngår som deler av omnibusundersøkelser gjennomført i samarbeid mellom Danmarks Statistik og Socialforskningsinstituttet. I 1972 var datagrunnlaget 3 090 intervjuer med dansker 16 år og over, i 1976 ble 2 056 personer i tilsvarende alder intervjuet, i 1980 intervjuet man 1 943 personer, og i 1985 intervjuet man 1 544 personer. Som ferietur regnes her en periode med minst 4 overnattinger tilbragt utenfor hjemmet.

- Finsk undersøkelse om levekår fra 1978 foretatt av den finske Statistikkentralen. Opplysningene ble samlet inn gjennom besøksintervjuer med om lag 2 500 personer 15 år og over. Som ferietur regnet man ferier utenfor hjemmet av minst 4 døgns varighet.

- Finsk ferieundersøkelse utført av Statistikkentralen på oppdrag fra Det finske Turistråd i 1985. Opplysningene ble samlet inn gjennom telefonintervjuer med om lag 2 200 personer i alderen 15-74 år. Som ferietur ble regnet reiser med minst 4 overnattinger.

Som det framgår av oversikten ovenfor, skiller disse undersøkelsene seg fra hverandre på flere måter. For det første foreligger det ulike kriterier for hva som skal regnes som en ferietur. Videre er undersøkelsesmetoder, innsamlingstidspunkter og utvalgsstørrelser varierende. Heller ikke spørsmålsformuleringene er identiske fra undersøkelse til undersøkelse. Alt dette vankeleggjør selvsagt sammenligninger landene imellom og mellom ulike undersøkelser innen samme land. I mange tilfelle vil derfor forholdene i hvert land bli kommentert for seg. Ellers forsøker vi å foreta samordninger slik at det lar seg gjøre å sammenholde resultatene fra de ulike land.

1.2. Hvordan avgrenses de ikke-reisende?

Gruppen av ikke-reisende kan avgrenses på flere måter. En mulighet ville være å avgrense en gruppe av ikke-reisende for hver enkelt ferisesong. I enkelte undersøkelser konsentrerer man seg bare om sommersesongen og karakteriserer som ikke-reisende dem som holder seg hjemme på denne årstiden. En annen mulighet er å bruke betegnelsen ikke-reisende om dem som ikke drar på ferietur i løpet av et helt år.

Her vil vi se på dem som ikke reiser bort i løpet av ett helt år. Kap. 2 og 3 gjelder dem som ikke drar på ferietur. I kap. 4 ser vi også på reiser av kortere varighet, såkalte kortturer. Det å være ikke-reisende innebærer da at man verken har vært på ferietur eller mer kortvarige turer i løpet av ett år. Det er viktig å være klar over at vi mangler opplysninger om den enkeltes reisevirksomhet over lengre tid. Derfor vet vi ikke i hvilken grad manglende deltagelse i reiselivet er et midlertidig eller et mer permanent fenomen.

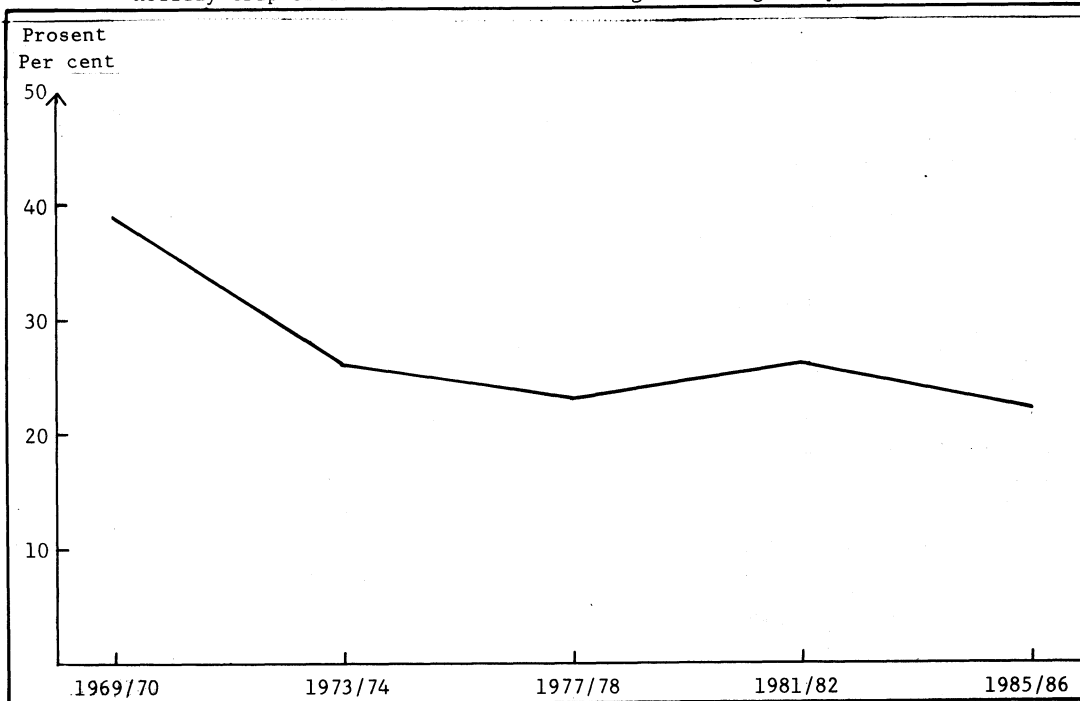
2. IKKE-REISENDE PÅ ÅRSBASIS: HVOR MANGE OG HVORFOR?

I dette kapitlet skal vi se på dem som ikke reiser på ferietur i løpet av ett helt år. Etter som undersøkelsene fra de ulike nordiske land ikke uten videre er sammenlignbare, vil vi i første omgang se på andelen ikke-reisende i hvert land for seg. For Norges, Sveriges og Finlands vedkommende ser vi dessuten på folks begrunnelser for ikke å reise på ferie. Deretter presenteres enkelte resultater som gjør det mulig å sammenlikne andelen ikke-reisende i de ulike land.

2.1. Ikke-reisende i Norge. 1970 - 1986

I tiden 1970 - 1986 ble det langt vanligere blant nordmenn å foreta feriereiser med minst 4 overnattinger utenfor helårsboligen (figur 1). Det meste av denne nedgangen i andelen som ikke reiste på ferie i løpet av et år, fant sted på første halvdel av -70-tallet. Om lag 4 av 10 nordmenn i alderen 15-74 år hadde ikke vært på ferietur i 1969/70. Fire år senere gjaldt dette bare 1 av 4. Siden midten av 70-tallet har andelen ikke-reisende vært ganske stabil i Norge.

Figur 1. Andel nordmenn som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1970-1986. Prosent.¹⁾ Percentage of Norwegians who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1970-1986.¹⁾

¹⁾ Tallene for 1982 og 1986 gjelder personer i alderen 16-74 år. For de øvrige årstall gjelder opplysningene personer i alderen 15-74 år.
The figures for 1982 and 1986 refer to persons 16-74 years of age. The figures for the remaining years refer to persons 15-74 years of age.

Hva er det så som gjør at enkelte ikke reiser på ferie? De som ikke hadde foretatt noen feriereise i 1985/86, fikk presentert 9 mulige begrunnelser for ikke å dra på ferie. For hver av grunnene ble de bedt om å angi hvorvidt denne hadde betydning for deres situasjon. Om lag 4 av 10 mente det hadde betydning at de likte best å tilbringe ferien hjemme, mens 3 av 10 pekte på at de foretrakk å reise bort i kortere perioder enn en ferietur. Om lag 1 av 4 ikke-reisende mente det var av betydning at feriereiser er slitsomme. En tilsvarende andel mente det var vanskelig å komme fra arbeidet, mens omtrent like mange mente de ikke hadde råd til noen feriereise. Også egen sykdom eller arbeid i forbindelse med egen bolig ble nevnt av om lag 1 av 4 ikke-reisende som grunner for ikke å dra på ferie. Forholdsvis få, om lag 1 av 10, mente det var av betydning at de ikke hadde noen å reise sammen med eller at de måtte stille gamle eller syke (tabell 1).

Tabell 1. Grunner for ikke å ha vært på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86 blant nordmenn i ulike aldersgrupper. Prosent Reasons for not having made a holiday trip of at least 4 consecutive nights during 1985/86 among Norwegians in various groups of age. Per cent

	Alle All	Alder Age			
		16-24 år	25-44 år	45-66 år	67-69 år
Andel av dem som ikke hadde vært på ferietur, som mente det hadde betydning at Percentage of those who had not made a holiday trip, who thought it was important that					
det er slitsomt å reise bort på ferie it is strenuous to make a holiday trip	24	5	20	27	38
de foretrekker å reise bort i kortere perioder they prefer to make shorter trips	30	20	26	31	38
det er vanskelig å komme fra arbeidet they couldn't get away from work	25	36	26	31	7
de har ikke råd til å reise på ferietur they couldn't afford to make a holiday trip	26	45	29	21	16
de har ikke noen å reise sammen med they had nobody to travel along with	10	14	6	9	12
de var syke, hadde dårlig helse they were ill, in bad health condition	22	4	6	26	45
de måtte passe/stelle gamle eller syke they had to care for sick and elderly	7	1	2	7	9
de arbeidet hjemme på egen tomt eller bolig eller tok annet arbeid they were working in the garden or house or had some other work	27	22	32	26	23
de liker best å tilbringe ferien hjemme they prefer to spend their holiday at home	39	22	34	45	47
Tallet på personer som svarte Number of respondents	630	94	175	203	148

Spørsmål om barrierer og preferanser har opptatt mange når det gjelder de ikke-reisende. Enkelte har, med utgangspunkt i de grunner folk angir for ikke å reise, forsøkt å skille mellom "tvungne" og "frivillige" ikke-reisende (f.eks. Nordby 1985 og Nymoen 1984). Her støter man uvegerlig på endel tolkningsproblemer. Det er f.eks. vanskelig å avgjøre hva det innebærer at folk foretrekker å være hjemme. Enkelte ønsker kanskje å bli hjemme pga. små økonomiske ressurser eller dårlig helse og er dermed i realiteten forhindret fra å reise bort. Eldre mennesker nevner ofte denne begrunnelsen (tabell 1). Det er derfor uvisst om alle som sier de ønsker å tilbringe ferien hjemme, virkelig kan regnes som "frivillige" ikke-reisende. Det at folk ikke ser seg økonomisk i stand til å reise på ferie, kan også bunne i høyst ulike forhold. Her er det spørsmål om hvilke krav man stiller til en ferietur, hva man ellers vil bruke penger på osv. Livsstil og referansegrupper kommer også inn i bildet.

Velger vi likevel å tolke enkelte grunner som uttrykk for hindringer mot å reise på ferietur og se andre grunner som uttrykk for ønsker om å være hjemme, finner vi at yngre ikke-reisende (16-24 år) i stor grad er forhindret fra å dra på ferie, mens eldre ikke-reisende (66-79 år) oftere ønsker å bli hjemme. For nesten halvparten av de yngre ikke-reisende virket økonomien hemmende på ferieutfoldelsen (tabell 1). 36 prosent av de unge ikke-reisende ble dessuten hjemme pga. vanskeligheter med å komme fra arbeidet. Mens økonomi og arbeid er hindringer for de unge, er andre forhold mer utslagsgivende for de eldre. 45 prosent av de ikke-reisende i alderen 66-79 år lot være å reise på ferie pga. sykdom eller helsevikt. Mange eldre opplever dessuten feriereiser som slitsomme, og nesten halvparten av de eldre foretrakk i 1986 å tilbringe ferien hjemme.

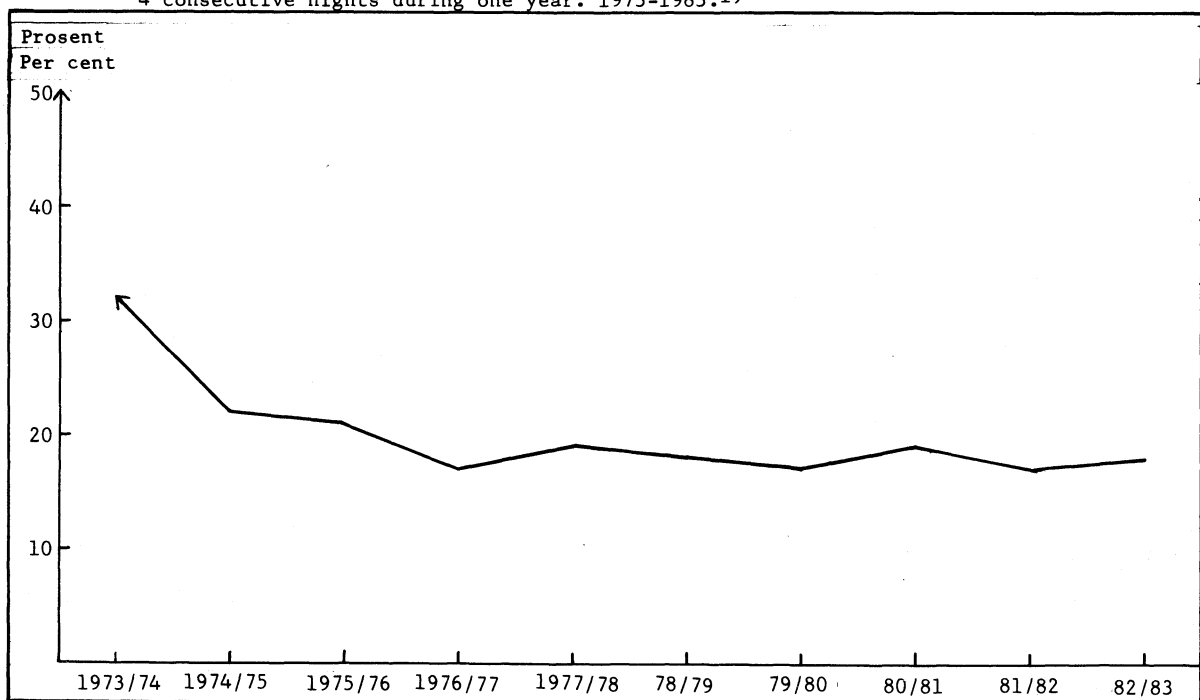
2.2. Ikke-reisende i Sverige. 1971 - 1983

Flere undersøkelser belyser svenskenes feriemønster. Her skal vi først gjøre bruk av opplysninger fra Å. Sundelin a.b. Deretter skal vi se på noen resultater fra to av Statistiska Centralbyråns Undersøkinger om levnadsforhållandena (ULF).

Sundelins undersøkelser viser utviklingen i svenskenes reisevirksomhet fra begynnelsen av 70-tallet. Her skal vi se på ferieturer av minst 4 netters varighet.

Ferieturer med minst 4 overnattinger ble mer utbredt i den svenske befolkning i løpet av 70-tallet (figur 2). Så å si hele denne nedgangen i andelen ikke-reisende fant sted på svært kort tid. I 1973/74 var det 1 av 3 svensker (15-69 år) som ikke hadde vært på minst 4 døgns ferietur. Året etter var andelen ikke-reisende bare 22 prosent. Senere har den holdt seg ganske stabil. Fra 1974/75 var det hvert år ca. 1 av 5 svensker som ikke foretok noen feriereise med minst 4 overnattinger. Det kan se ut som om andelen ikke-reisende gikk ytterligere noe ned midt på -70-tallet, men dette skyldes trolig at øvre aldersgrense i utvalget er lavere fra og med 1976/77. Feriereiser er nemlig minst vanlig blant de eldre.

Figur 2. Andel svensker som ikke reiste op ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1973-1983.¹⁾ Prosent. Percentage of Swedes who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1973-1983.¹⁾

1) Tallene for 1973/74 og 1975/76 gjelder personer i alderen 15-69 år. For de øvrige årstall gjelder opplysningene personer i alderen 15-65 år. The figures for 1973/74 and 1975/76 refer to persons 15-69 years of age. The figures for the remaining years refer to persons 15-65 years of age.

ULF har to ganger inneholdt spørsmål om feriereiser. Som ferietur er regnet en feriereise eller annen fornøyelsesreise som varer minst en uke. Også ukelange feriereiser har blitt mer vanlig blant svenskene. I 1976 var det 43 prosent av den svenske befolkning (16-74 år) som ikke hadde vært på en ukelange feriereise. Sju år senere hadde andelen ikke-reisende sunket til 37 prosent.

Man ønsket også å kartlegge grunnene til at svenskene ikke hadde foretatt ukelange feriereiser de siste 12 måneder. Tabell 2 viser resultatene fra 1983. Den vanligste grunnen til ikke å reise på ferietur var at hjemstedet bød på tilstrekkelige rekreasjonsmuligheter. Hele 40 prosent av de ikke-reisende pekte på dette. 28 prosent mente de ikke hadde råd til å reise på ferie, 19 prosent var ikke interessert i å reise, mens 15 prosent av de ikke-reisende lot være å dra på ferie pga. egen eller nærståendes sykdom.

Også for svenskenes vedkommende ser det ut til at yngre ikke-reisende i større grad enn eldre, holder seg hjemme pga. tvingende årsaker. Over 40 prosent av de ikke-reisende i alderen 16-24 år mente at de ikke hadde råd til noen ferietur. Bare 16 prosent av de eldre ikke-reisende (65-74 år) forklarte sin manglende reisevirksomhet på denne måten. Derimot mente 44 prosent av de eldre at de hadde tilstrekkelige rekreasjonsmuligheter på hjemstedet, mens 3 av 10 ikke var interessert i å reise. For de eldres vedkommende var egen eller andres sykdom den viktigste hindringen mot å dra på ferie. 33 prosent av de ikke-reisende eldre pekte på dette som en viktig grunn til å være hjemme.

Tabell 2. Grunner for ikke å ha vært på ferietur av minst en ukelange varighet i 1982/83 blant svensker i ulike aldersgrupper. Prosent¹ Reasons for not having made a holiday trip lasting at least a week during 1982/83 among Swedes in various groups of age. Per cent¹

	Alle All	Alder Age			
		16-24 år years	25-44 år years	45-64 år years	65-74 år years
Andel av dem som ikke hadde vært på ferietur som mente det hadde betydning at Percentage of those who had not made a holiday trip, who thought it was important that de har tilstrekkelige rekreasjonsmuligheter på hjemstedet they have sufficient possibilities for recreation at home	40	29	37	49	44
de eier, har tilgang til fritidshus they own, have access to holiday house	25	20	34	32	21
de var syke selv, eller nærstående personer var syke they were ill themselves or other persons were ill	15	2	5	19	33
de har ikke råd til å reise på ferie they can't afford to make a holiday trip	28	43	36	20	16
de er ikke interessert i å reise they are not interested in travelling	19	14	13	20	30
andre grunner other reasons	15	21	20	11	6
Tallet på personer som svarte Number of respondents	4 816	709	1 614	1 543	933

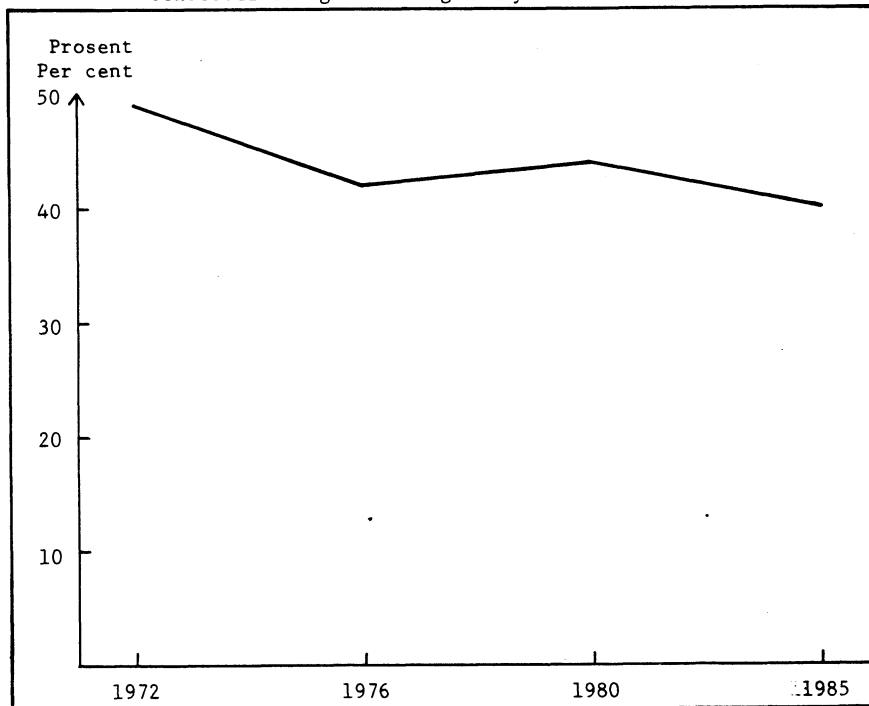
¹ Prosentandelene i tabellen summerer ikke til 100 fordi svarpersonene kunne krysse av flere begrunnelser for ikke å reise bort.

¹ The percentages in the table do not add up to 100 because the respondents were allowed to give more than one reason for not going on holiday.

2.3. Ikke-reisende i Danmark. 1972 - 1985

I danske undersøkelser er en ferietur definert som et ferieopphold utenfor hjemmet med minst 4 overnattinger. Definisjonen tilsvarer altså den som er brukt i norske undersøkelser. Også i Danmark ble det i løpet av 70-tallet færre som ikke reiste på ferie i løpet av ett år. Men denne nedgangen i andelen ikke-reisende var forholdsvis liten. I 1972 oppgav om lag 1 av 2 dansker over 15 år at de ikke hadde foretatt noen feriereise med minst 4 overnattinger. Fire år senere gjaldt dette 42 prosent, mens andelen ikke-reisende i 1985 var 40 prosent (figur 3.)

Figur 3. Andel dansker som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1972-1985. Prosent¹⁾
Percentage of Danes who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1972-1985¹⁾

1) Tallene gjelder personer 16 år og over. The figures refer to persons of 16 years of age or more

Den relativt lave nedgangen i andelen ikke-reisende i den danske befolkning må sees i sammenheng med at tallene også gjelder de aller eldste. Den stabilt lave reisevirksomheten blant de eldre virker inn på bildet av den samlede andel ikke-reisende. I yngre aldersgrupper har nedgangen i andelen ikke-reisende vært noe større. Særlig blant de yngste (16-19-åringene) har det blitt langt mer vanlig å reise på ferie. I 1972 var det 38 prosent ikke-reisende blant danske 16-19-åringene. I 1985 gjaldt dette bare 21 prosent i tilsvarende aldersgruppe. Ser vi på aldersgruppen 16-59 år, finner vi at andelen ikke-reisende har gått ned fra 45 prosent i 1972 til 35 prosent i 1985. Nedgangen her er ikke vesentlig større enn hva som er tilfellet når også de eldste regnes med.

2.4. Ikke-reisende i Finland. 1978 og 1985

For finnes vedkommende er det vanskelig å finne sammenliknbare opplysninger fra flere tidspunkter om dem som ikke reiser på ferie. Her skal vi konsentrere oss om to årstall, 1978 og 1985. I den finske undersøkelsen om levekår i 1978 spurte man om folk hadde vært på ferie borte fra hjemmet i minst 4 døgn i løpet av de siste 12 måneder. 38 prosent av finnene i alderen 15-74 år hadde ikke foretatt noen slik feriereise.

Det finske Turistråd spurte i sin ferieundersøkelse i 1985 om folk hadde foretatt feriereiser med minst 4 overnattinger det siste året. Man fant at 1 av 2 finner i alderen 15-74 år ikke hadde vært på noen slik ferietur.

Det ser altså ut til at feriereiser med minst 4 overnattinger har blitt mindre vanlig i den finske befolkning. Men de svært ulike resultatene må også sees på bakgrunn av forskjellig ordlyd i spørsmålene i de to undersøkelsene. Uttrykket feriereiser som ble benyttet i 1985, kan muligens oppfattes noe snevrere enn spørsmålet fra 1978 om man har vært på ferie utenfor hjemmet. Enkelte vil kanskje regne med hytte- og slektsferier i kort avstand fra hjemmet i siste tilfellet, men ikke i første.

I 1985 kartla man også hvorfor folk holdt seg hjemme i friperiodene sine. De som ikke hadde overnattet utenfor hjemmet minst en gang i noen av sine friperioder det siste året, ble spurt om grunnen til dette. De vanligste begrunnelsene var at man foretrakk å være hjemme, knapp økonomi, arbeid med hus og hage, manglende samordning av familiemedlemmers friperioder og manglende interesse for å reise bort (tabell 3). Forholdsvis få pekte på andre grunner.

Tabell 3. Finner som tilbrakte hele ferien hjemme i 1985, etter grunn til hjemmeferien. Prosent
Finns who stayed at home during all holiday periods in 1985 by reasons for spending holiday days at home. Per cent

I alt	100
Liker å være hjemme Prefer to stay at home	15
Økonomiske grunner Economic reasons	13
Arbeid i hus og hage Work in house and garden	11
De andre familiemedlemmene hadde ikke ferie samtidig Other members of family did not have holiday at the same time	10
Ikke noe ønske om å reise Do not want to travel	9
Småbarn i familien Small children in family	7
For kort ferie Too short holiday	4
Helsemessige grunner Health reasons	3
Ikke noe passende feriested No suitable place to spend the holidays	3
Annet arbeid Secondary occupations	3
Ikke noe reisefølge No one to go on holiday with	2
Anstrengende å reise Travelling is tiring	2
Andre grunner Other reasons	18

I det følgende gjør vi hovedsakelig bruk av opplysningene fra 1978 når vi skal beskrive finnes feriemønster. Spørsmålsformuleringen i denne undersøkelsen har størst likhet med utformingen av spørsmålene i de andre nordiske lands ferieundersøkelser.

2.5. Sammenligning av feriemønsteret i Norge, Sverige, Danmark og Finland

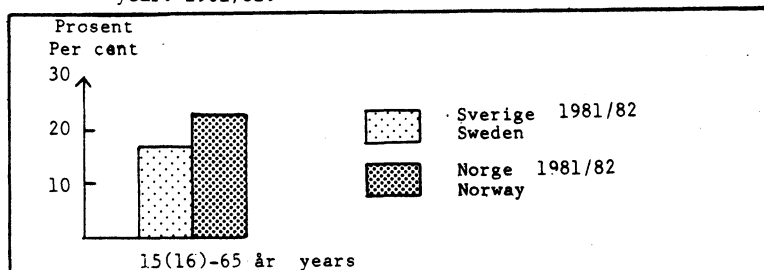
Ved å legge de samme kriterier til grunn for hva som skal regnes som en ferietur, kan vi sammenligne andelen ikke-reisende i de ulike land. Vi skal først se på forholdet mellom Norge og Sverige, deretter Norge og Danmark, så Norge og Finland. Til slutt vil vi se de 4 landene under ett.

Selv om vi så langt som mulig benytter de samme definisjonene av en ferietur, hefter det en viss usikkerhet ved sammenlikningene i det følgende. De ulike undersøkelsene varierer noe både m.h.t. ordlyden i spørsmålene, registreringsmetode og tidspunkt for datainnsamling.

Ikke-reisende i Norge og Sverige

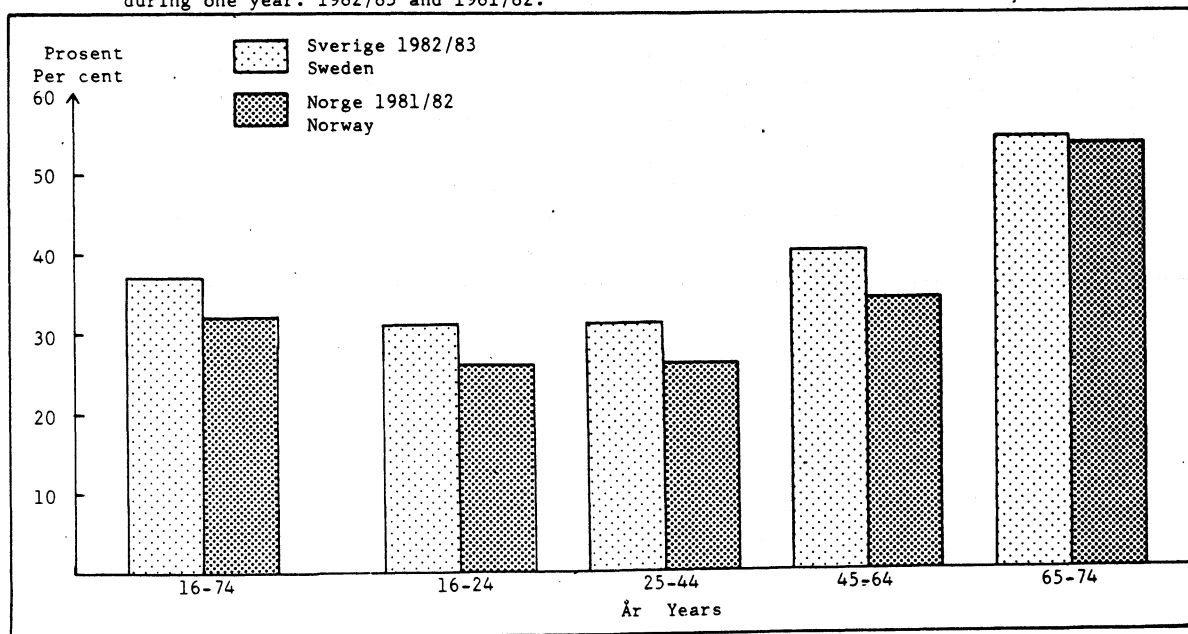
Feriereiser med minst 4 overnattinger utenfor hjemmet er noe vanligere blant svensker enn blant nordmenn. Mens 17 prosent av alle svensker i alderen 15-65 år ikke hadde vært på en slik ferietur i 1981/82, gjaldt dette 23 prosent av den norske befolkning i tilsvarende alder (figur 4). Konklusjonen må sees på bakgrunn av de undersøkelsesmetodene som er brukt. Opplysningene om svenskenes ferieturer er samlet inn postalt. Dette kan gi en litt for lav andel ikke-reisende. Erfaringer fra postalundersøkelser av nordmenns ferievaner tilsier nemlig at uforholdsmessig mange av dem ikke har vært på ferie, unnlater å delta i undersøkelsen. Likevel er det rimelig å anta at ferieturer av minst 4 netters varighet er noe mer utbredt i Sverige enn i Norge.

Figur 4. Andel svensker og nordmenn som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1981/82. Prosent. Percentage of Swedes and Norwegians who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1981/82.

Derimot kan det se ut til at noe mer langvarige feriereiser er vanligere blant nordmenn enn blant svensker. I 1983 var det 37 prosent av den svenske befolkning i alderen 16-74 år som ikke hadde vært på ferietur av minst en ukes varighet. I 1982 gjaldt dette 32 prosent av alle nordmenn i tilsvarende alder (figur 5). Denne forskjellen i feriemønster gjelder for nordmenn og svensker i alle aldre bortsett fra de eldre. Ukesslange feriereiser er like utbredt blant svenske 65-74-åringene som blant nordmenn i tilsvarende alder. Om lag halvparten av disse ferierte utenfor hjemmet i minst 1 uke i henholdsvis 1983 og 1982.

Figur 5. Andel svensker og nordmenn i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur av minst en ukes varighet i løpet av ett år. 1982/83 og 1981/82. Prosent. Percentage of Swedes and Norwegians in various agegroups who did not make a holiday trip lasting at least one week during one year. 1982/83 and 1981/82.

Trolig gir disse tallene et noe overdrevent inntrykk av andelen blant svenskene som ikke hadde vært på en ukes ferie utenfor hjemmet. I undersøkelsen (ULF) stilles spørsmålet om feriereiser de siste 12 måneder som det eneste spørsmål om ferievaner i en undersøkelse som kartlegger mange sider ved svenskens levekår.

Opplysningene om nordmenns ferievaner er derimot samlet inn gjennom en egen ferieundersøkelse. Den svenske ULF gir en helt annen ramme rundt registreringen av feriereiser enn den norske undersøkelsen. Dette medfører trolig en viss underrapportering for svenskens vedkommende. I ULF spør man dessuten om feriereiser, mens den norske undersøkelsen inneholder spørsmål om ferieturer. En feriereise oppfattes trolig noe snevrere enn en ferietur.

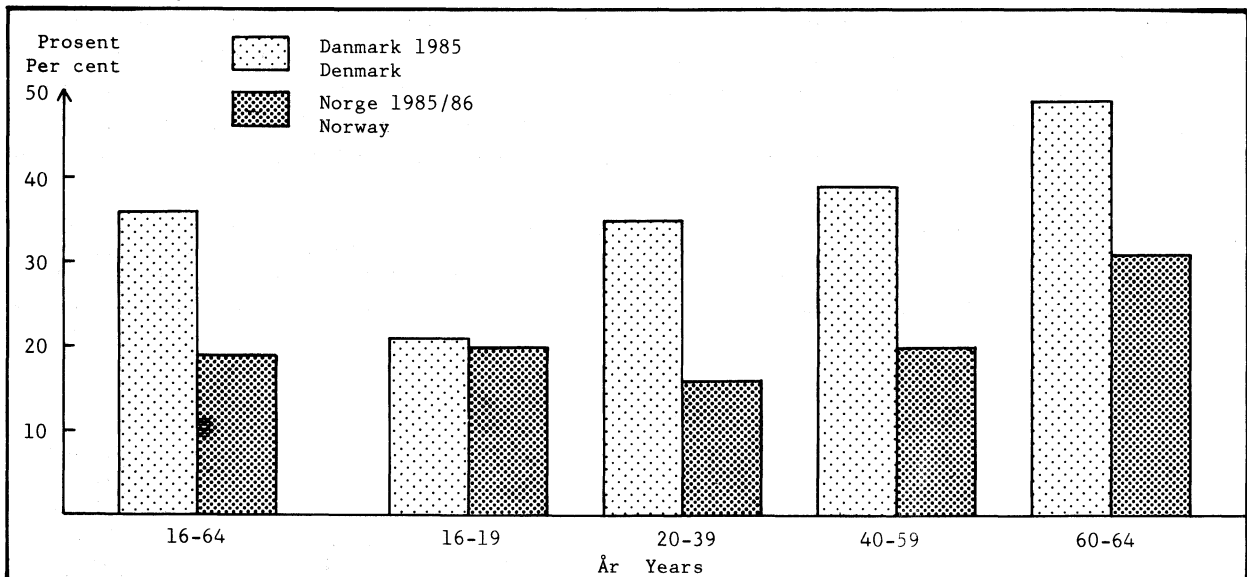
Alt tatt i betraktning er det trolig mest rimelig å anta at andelen ikke-reisende er noe lavere blant svensker enn blant nordmenn.

Ikke-reisende i Norge og Danmark

Danskene reiser sjeldnere bort på ferie med minst 4 overnattinger enn nordmenn. 36 prosent av den danske befolkning i alderen 16-64 år hadde ikke foretatt noen slik feriereise i 1985. I 1985/86 gjaldt dette bare 1 av 5 nordmenn i tilsvarende alder (figur 6). Denne forskjellen mellom nordmenn og dansker finner vi i alle aldersgrupper bortsett fra de yngste (16-19 år). 16-19 år gamle dansker reiser like ofte på ferietur som 16-19 år gamle nordmenn.

Kanskje kan den store reisevirksomheten blant de unge danskene tas som et tegn på at feriereising i framtiden vil bli mer vanlig i Danmark. Som nevnt tidligere, er det særlig blant yngre dansker vi finner færre ikke-reisende enn tidligere. Foreløpig er det vanskelig å si om dette vil gi mer feriereising blant dansker generelt, eller om de unges utstrakte reisevirksomhet er et utslag av en endret ungdomsrolle, økt reiselyst og bedre reisemuligheter blant de unge.

Figur 6. Andel dansker og nordmenn i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1985 og 1985/86. Prosent Percentage of Danes and Norwegians in various agegroups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1985 and 1985/86.

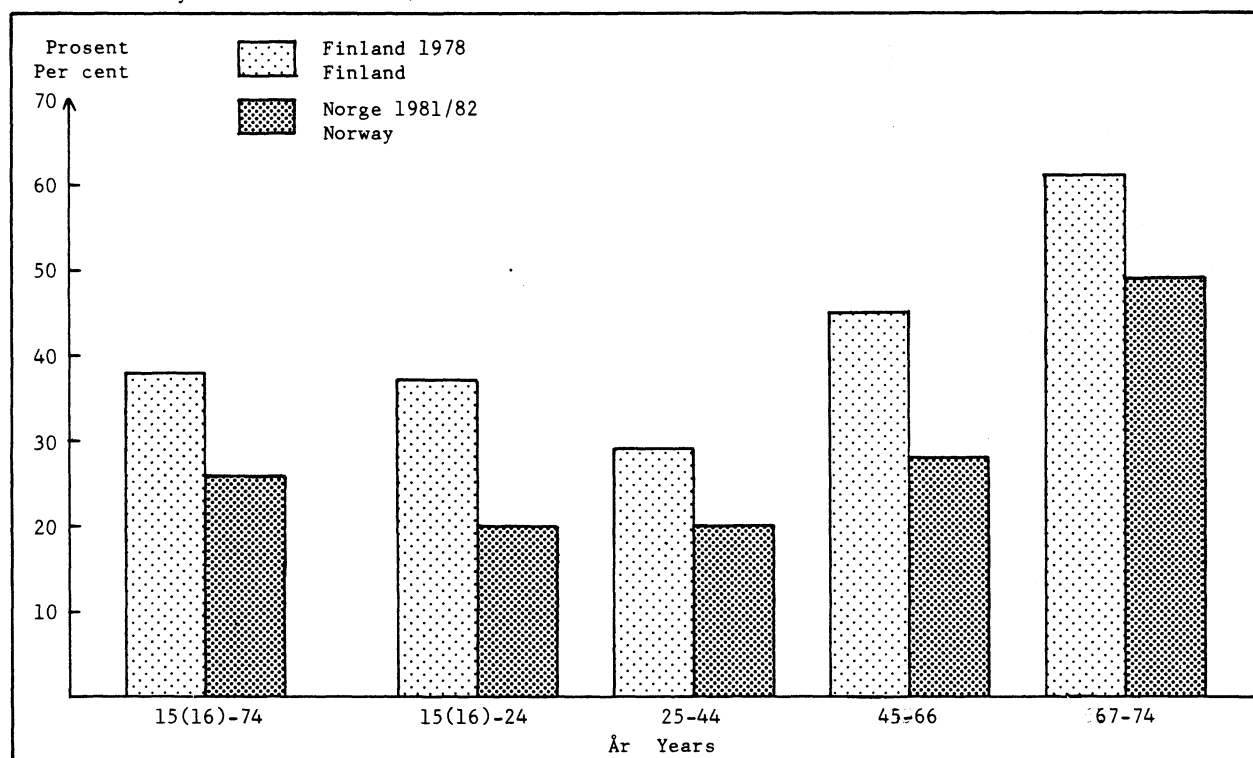

Fritidshus er mindre vanlig i Danmark enn i Norge. Kanskje kan dette være noe av forklaringen på at relativt sett flere nordmenn enn dansker reiser bort på ferietur. I 1976 hadde bare 12 prosent av alle dansker i yrkesaktiv alder et eget fritidshus. Blant nordmenn i yrkesaktiv alder hadde 25 prosent egen fritidsbolig (Levnadsnivå og ojämlikhet i Norden). Den store arealforskjellen mellom landene virker trolig også inn på reisemønsteret. Danskene kan i løpet av ganske kort tid bevege seg fra landsende til landsende. Besøk hos slektninger i andre deler av Danmark vil f.eks. kunne foretas i løpet av en helg. For nordmenn er besøk i andre deler av hjemlandet gjerne noe mer tidkrevende.

Ikke-reisende i Norge og Finland

Også i den finske befolkning er feriereising mindre utbredt enn i Norge. 38 prosent av finnene (15-74 år) hadde ikke vært på ferietur med minst 4 overnattinger i 1978. Samme år gjaldt dette bare 23 prosent av nordmenn i tilsvarende alder, og i 1982 var andelen for Norges vedkommende 26 prosent. Både blant unge, middelaldrende og eldre er det mer vanlig å reise bort på ferie blant nordmenn enn blant finner. Forskjellen er noe mindre for 25-44-åringenes vedkommende enn i andre aldersgrupper (figur 7).

Figur 7. Andel finner og nordmenn i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1978 og 1981/82. Prosent Percentage of Finns and Norwegians in various agegroups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1978 and 1981/82.

Ser vi de fire nordiske land under ett, ser det altså ut til at feriereiser med minst 4 overnattinger er mest vanlig blant svenskene. I 1981/82 var det bare 16 prosent av 15-65-åringene i Sverige som ikke hadde foretatt noen slik feriereise. Nest etter svenskene, drar nordmenn oftest på ferietur. 23 prosent av alle nordmenn i alderen 16-65 år hadde ikke vært på ferietur av minst 4 netters varighet i 1981/82. Minst vanlig er slike ferieturer i den danske og den finske befolkning. I 1985 oppgav 36 prosent av alle 16-64 år gamle dansker at de ikke hadde foretatt denne type feriereise. Det samme gjaldt 36 prosent av alle finske 15-66-åringene i 1978.

3. IKKE-REISENDE PÅ ÅRSBASIS: HVEM ER DETTE?

De som ikke reiser på ferie i løpet av ett år, utgjør på ingen måte noen enhetlig gruppe. Innen alle deler av befolkningen finner vi enkelte som ikke har foretatt noen feriereise det siste året. Likevel er det slett ikke tilfeldig hvem som deltar lite i reiselivet. På tross av metodiske forskjeller og ulike kriterier for hva som skal regnes som en ferietur, viser de ulike nordiske undersøkelser et temmelig ensartet mønster når det gjelder grupper med lav reisevirksomhet. Her foreligger klare systematiske forskjeller. Det er langt mindre vanlig å reise bort på ferie innen visse befolkningsgrupper enn innen andre.

I dette kapitlet skal vi se hvordan manglende deltagelse i reiselivet varierer mellom ulike befolkningsgrupper. Vi vil også belyse utviklingen over tid når det gjelder andelen ikke-reisende innen ulike grupper. Ettersom de norske undersøkelsene har vært lettest tilgjengelige, står norske forhold mest sentralt i det følgende. Vi vil selvsagt også kommentere enkelte trekk fra Sverige, Danmark og Finland.

Når vi ser på variasjoner i andelen ikke-reisende, vil vi konsentrere oss om følgende to hovedgrupper av kjennemerker ved personene:

- 1) Kjennemerker som har med den enkeltes livsstil eller livssituasjon å gjøre
- 2) Kjennemerker som betraktes som typiske ressurser når det gjelder deltagelse i reiselivet

Nå kan det selvsagt diskuteres hva som er ressurser og hva som bør sees som et trekk ved livssituasjonen. Vi har valgt å betrakte inntekt, tilgang til fritidshus og bil samt helse som ressurser i denne sammenheng. Kjønn, alder, bostedsstrøk, sosioøkonomisk status og familiefase ser vi mer som uttrykk for en bestemt livssituasjon.

3.1. Manglende reisevirksomhet blant folk i ulike livssituasjoner

Forskjellige trekk ved den enkeltes livssituasjon kan virke bestemmende på feriemønsteret på ulike måter. Mens f.eks. alder kan gjøre det vanskelig å reise bort pga. dårlige språkkunnskaper, liten reiseerfaring fra yngre år eller nedsatt helse, kan ulike typer bostedsstrøk tenkes å skape ulike behov for langvarig miljøbytte. Personer i forskjellige sosioøkonomiske grupper har trolig ulike preferanser og ulike referansegrupper. Feriereiser er viktigere for noen enn for andre. Ulik familietilknytning medfører forskjeller i ansvar og forpliktelser overfor andre mennesker og er dessuten viktig når det gjelder reisefølge på ferietur. Alt dette kan tenkes å virke inn på ønsker og muligheter for å reise på ferie.

3.1.1. Reismønsteret i ulike aldersgrupper og blant menn og kvinner

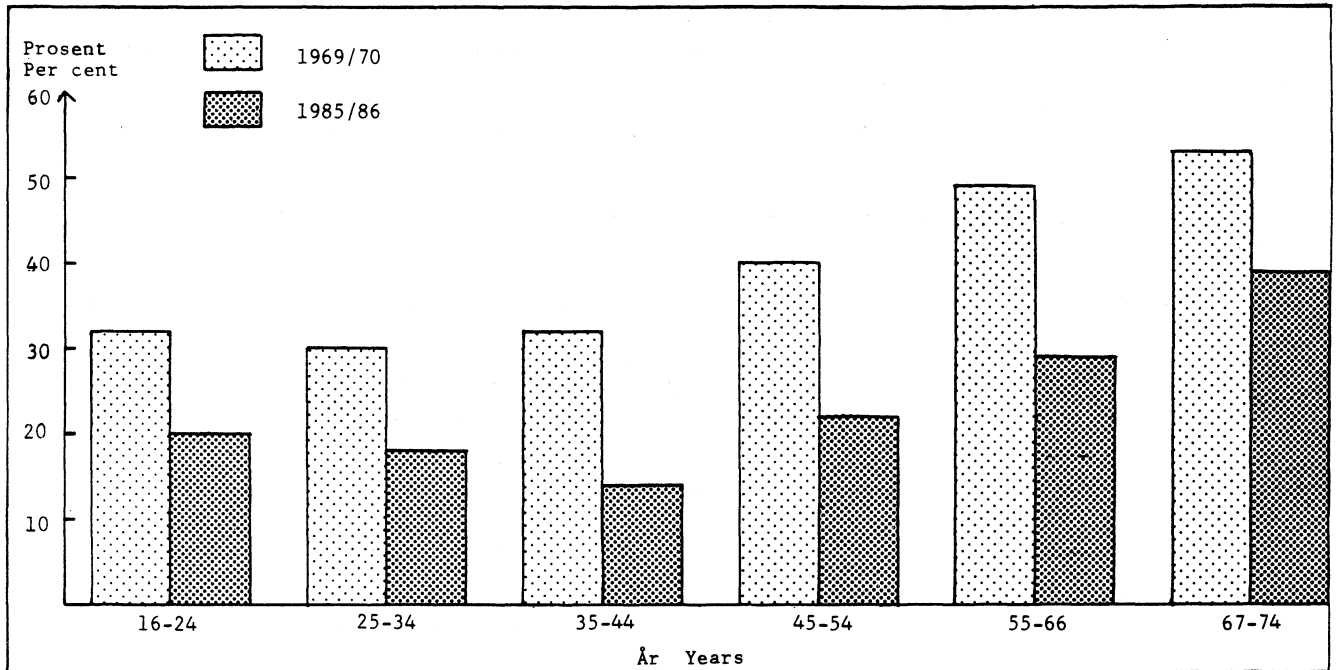
Eldre reiser mindre enn yngre

Feriereising er mer vanlig i visse aldersgrupper enn i andre. Stort sett stiger andelen ikke-reisende med økende alder, men forskjellene er små blant folk under 45 år. Eldre mennesker er minst aktive i reiselivet. I 1978 hadde 71 prosent av alle finner i alderen 67-74 år ikke foretatt noen feriereise. 61 prosent av den danske befolkning over 64 år hadde ikke vært på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985. Over halvparten av alle svenske 65-74-åringene hadde ikke vært på en ukers feriereise i 1981/82. Blant nordmenn i alderen 67-79 år hadde 43 prosent ikke vært på ferietur av minst 4 døgn varighet i 1985/86.

De mange ikke-reisende eldre må sees i sammenheng med nedsatt helsetilstand og rørlighet. Men vaner og reiseerfaring tilegnet i yngre år har nok også mye å si. Samtidig vil den enkeltes ferievener påvirkes av reismønsteret i samfunnet generelt. Det er ikke urimelig å forvente en viss utjevningstendens i reiseaktiviteten mellom ulike aldersgrupper etterhvert som de eldre trekker med seg reisevaner fra yngre dager. Figur 8 viser utviklingen blant nordmenn i ulike aldre i tiden 1969/70 - 1985/86.

Figur 8.

Andel nordmenn i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70 og 1985/86. Prosent Percentage of Norwegians in various agegroups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70 and 1985/86.

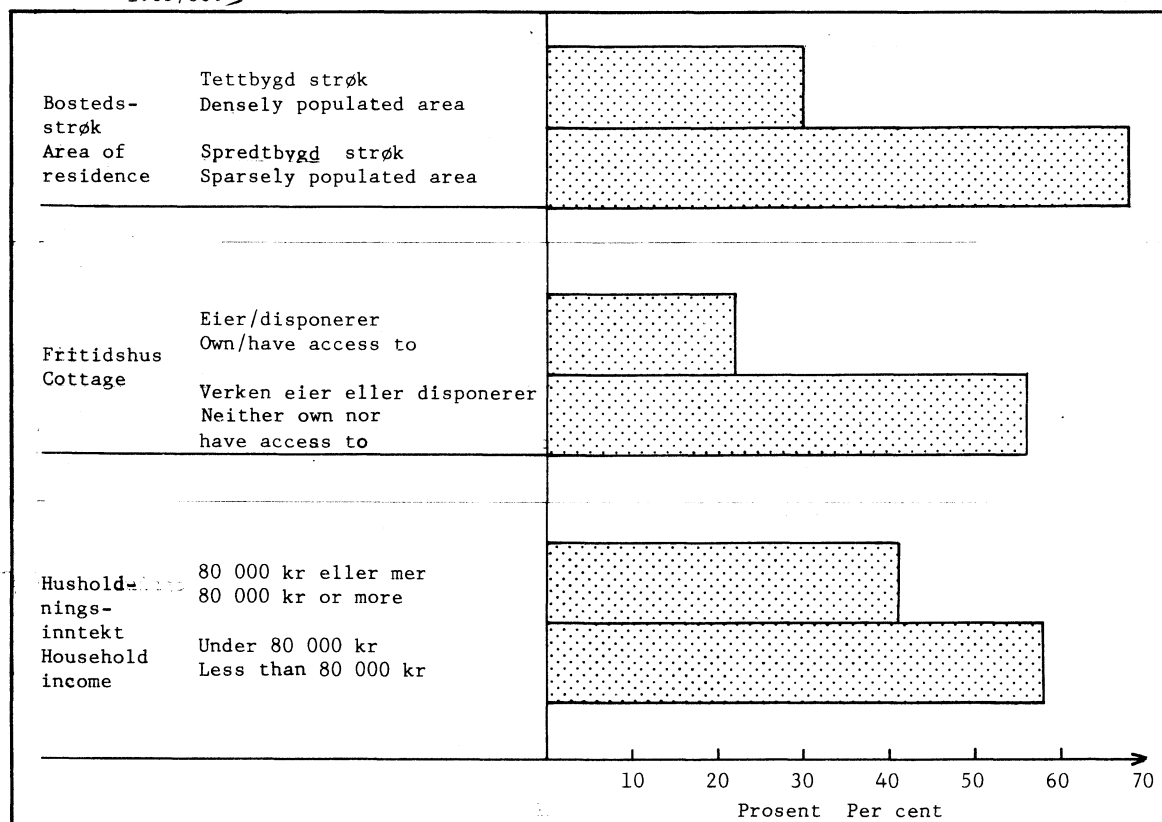

Blant folk i alle aldre har det blitt mer vanlig å reise på ferie. Også blant de eldre, 67-74-åringene, var det relativt sett færre ikke-reisende i 1985/86 enn blant 1970-tallets 67-74-åringene. Personer som var 67-74 år på midten av 80-tallet, var i 50-årsalderen i 1970. Feriereiser har ikke blitt mindre utbredt i denne "generasjonen" ettersom folk har blitt eldre. Snarere har det blitt noe vanligere å reise bort på ferie. Det ser altså ut til at den eldre del av befolkningen holder på reisevaner ervervet tidligere i livet. Den høyere andelen ikke-reisende blant de eldre i 1969/70 kan neppe forklares bare med spesielle trekk ved eldre menneskers livssituasjon som f.eks. dårligere helse og økonomi enn i midten av 80-åra. Liten reiseerfaring fra tidligere spilte antakelig en viktig rolle for denne generasjonen av eldre.

Til tross for økt reisevirksomhet blant de eldre, fantes det i 1985/86 fremdeles markerte forskjeller i feriemønsteret mellom folk i ulike aldre. Mens bare 1 av 5 norske 16-24-åringene ikke hadde vært på ferietur med minst 4 overnattinger, gjaldt dette hele 39 prosent av 67-74-åringene.

Noen grupper av eldre reiser mindre enn andre. Inntekten har betydning for hvorvidt eldre foretar feriereiser eller ikke. Relativt sett var det i 1985/86 flere ikke-reisende blant 67-79 år gamle nordmenn med lav husholdningsinntekt, enn blant 67-79-åringene i høyere inntektsgrupper (figur 9). Videre har tilgangen til fritidsbolig mye å si for eldres feriemønster. Det er mindre vanlig å foreta feriereiser blant eldre uten tilgang til fritidsbolig enn blant eldre som disponerer et slikt gode. Vi finner dessuten forskjellig reiseaktivitet blant eldre i ulike typer bostedsstrøk. Mens hele 68 prosent av 67-79-åringene i Norges spredtbygde områder ikke hadde vært på ferietur i 1985/86, gjaldt dette bare 1 av 3 eldre i tettbygde strøk.

Figur 9. Andel eldre nordmenn (67-79 år) med ulik husholdningsinntekt, ulik tilgang til fritidshus og i ulike bostedsstrøk, som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86. Prosent Percentage of Norwegians, 67-79 years of age, in groups for household income, access to holiday house and type of residence area, who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1985/86.

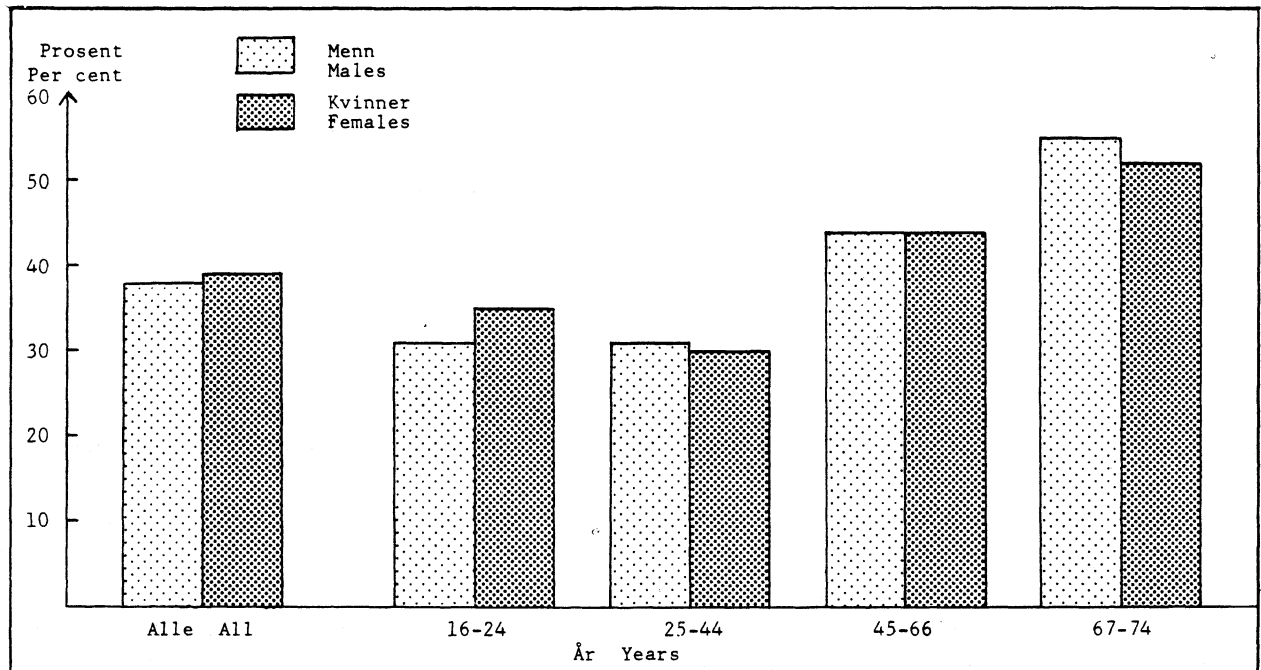
Det kan altså se ut til at større materielle ressurser gjør det lettere å overvinne eventuelle hindringer mot å delta i reiselivet som høy alder måtte medføre. Har man f.eks. råd til komfortabel transport og overnatting, spiller nedsatt helse trolig mindre rolle. Videre er det rimelig å anta at eldre med god økonomi har større reiseerfaring enn mindre bemidlede eldre. Sannsynligvis øker dette motivasjonen for å reise bort til tross for høy alder. Forskjellene i ferievaner mellom eldre i ulike typer bostedsstrøk er trolig uttrykk for ulikt livsmønster og ulike preferanser i tett- og spredtbygde områder. Kanskje gjenspeiler forskjellene et bedre og lettere tilgjengelig reiselivstilbud i tettbygde strøk samt bedre rekreasjonsmuligheter i nærmiljøet i spredtbygde områder.

Menn og kvinner reiser omtrent like mye

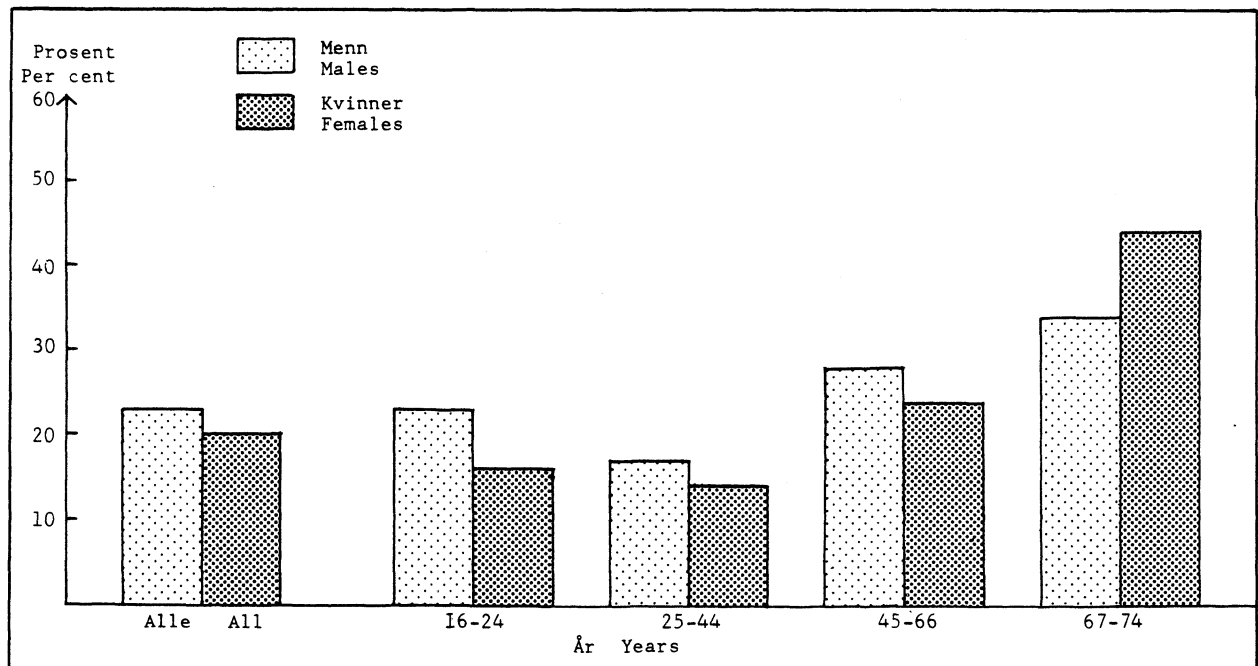
Feriereiser er omtrent like utbredt blant menn og kvinner. I den grad det foreligger noen kjønnsforskjell på dette området, er det mennene som reiser minst. Svenske opplysninger fra 1982/83 tyder på at forskjellen mellom menns og kvinners reisevirksomhet er størst blant de yngste. Hele 36 prosent av svenske menn i alderen 16-24 år hadde ikke foretatt en ukes feriereise det siste året. Dette gjaldt bare 26 prosent av svenske kvinner i tilsvarende alder.

I Norge ble det mer vanlig å reise på ferie både blant menn og kvinner i løpet av 70-tallet (figur 10 og 11). Denne tendensen gjelder for alle aldersgrupper. Blant de yngste ser det ut til at nedgangen i andelen ikke-reisende har vært noe større blant kvinner enn blant menn. Hovedintrykket er imidlertid at alder spiller langt større rolle enn kjønnsstilørighet for hvorvidt en person reiser på ferietur eller ei.

Figur 10. Andel norske menn og kvinner i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70. Prosent Percentage of Norwegian men and women in various agegroups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70.

Figur 11. Andel norske menn og kvinner i ulike aldersgrupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1985/86. Prosent Percentage of Norwegian men and women in various agegroups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1985/86.

3.1.2. Reisemønsteret i ulike bostedsstrøk

Feriereiser minst vanlig blant bosatte i spredtbygde strøk

Turisme kan langt på vei sies å være endel av by-boernes livsstil. Økt reisevirksomhet går hånd i hånd med urbaniseringen. I alle de nordiske land er det mindre vanlig å foreta feriereiser blant folk i spredtbygde enn i tettbygde strøk.

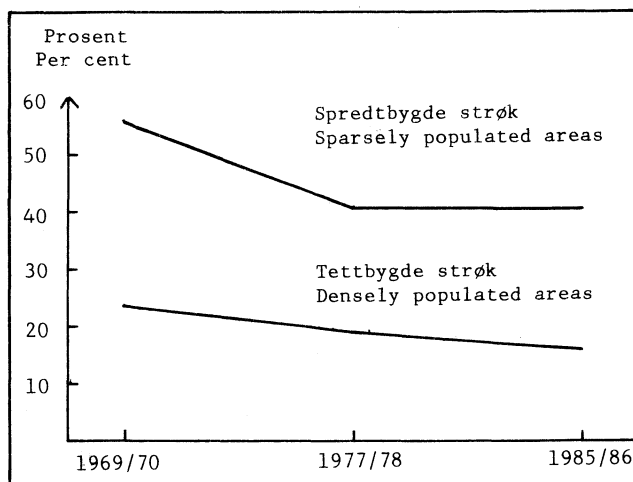
I Finland hadde 1 av 5 bosatte i større byer ikke vært på noen ferietur av minst 4 døgns varighet i 1978. Dette gjaldt 36 prosent av de bosatte i Finlands øvrige tettbygde områder og hele 60 prosent i spredtbygde strøk.

I 1985 var det bare 1 av 3 danske hovedstadsbeboere som ikke hadde vært på ferietur med minst 4 overnattinger, mens andelen ikke-reisende i landdistriktene var 58 prosent.

I Sverige oppgav bare 1/4 av Stockholms befolkning at de ikke hadde vært på minst en ukes ferietur i 1982/83. I spredtbygde strøk var andelen ikke-reisende langt høyere. Særlig gjaldt dette de nordlige deler av Sverige hvor hele 40-50 prosent ikke hadde foretatt en ukes feriereise.

Også blant nordmenn varierer feriemønsteret med bostedsstrøk. Mens bare 1 av 10 bosatte i Norges største tettsteder (100 000 eller flere bosatte) ikke hadde vært på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86, gjaldt dette hele 4 av 10 bosatte i spredtbygde strøk. Figur 12 viser andelen ikke-reisende nordmenn i tett- og spredtbygde områder i tiden 1970 - 1986. Det er blitt vanligere å reise bort på ferie såvel blant dem som bor i spredtbygde strøk, som blant tettstedsbeboerne. Nedgangen i andelen ikke-reisende har vært noe større i spredtbygde områder enn blant bosatte i tettstedene. Til en viss grad har altså bosatte i spredtbygde strøk overtatt et urbant feriemønster. Men forskjellene mellom ulike typer bostedsstrøk er fremdeles markerte på dette området.

Figur 12. Andel nordmenn i ulike bostedsstrøk som reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70-1985/86. Prosent Percentage of Norwegians in various types of residence areas who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70-1985/86.

Nå kunne vi tenke oss at det ulike feriemønsteret i tett- og spredtbygde områder bunner i forskjellige typer sysselsetting. Som vi senere skal se, er det nemlig svært mange ikke-reisende blant gårdbrukere og fiskere, - yrkesgrupper som er vanlige i spredtbygde strøk. Norske ferieundersøkelser viser imidlertid at det innen alle sosio-økonomiske grupper er mindre vanlig å reise på ferietur blant bosatte i spredt- enn i tettbygde områder. Bostedsstrøket synes videre å virke inn på feriemønsteret

uansett alder, men spiller minst rolle blant de yngste. Kanskje kan dette tolkes dithen at yngre mennesker i større grad enn eldre har overtatt byboernes reisemønster. Andelen ikke-reisende er spesielt høy blant eldre mennesker i spredtbygde strøk. Hele 68 prosent av 67-79-åringene i spredtbygde områder i Norge hadde ikke vært på ferietur i 1985/86.

Denne forskjellen i reisemønster mellom ulike typer bostedsstrøk gjenspeiler trolig et større behov for miljøbytte og rekreasjon blant folk i tettbygde områder. Muligens ligger også forholdene bedre til rette for endel typer feriereiser i urbane strøk. Lettere tilgang til reisebyråer og endel offentlige kommunikasjonsmidler kan gjøre det enklere å komme avgårde.

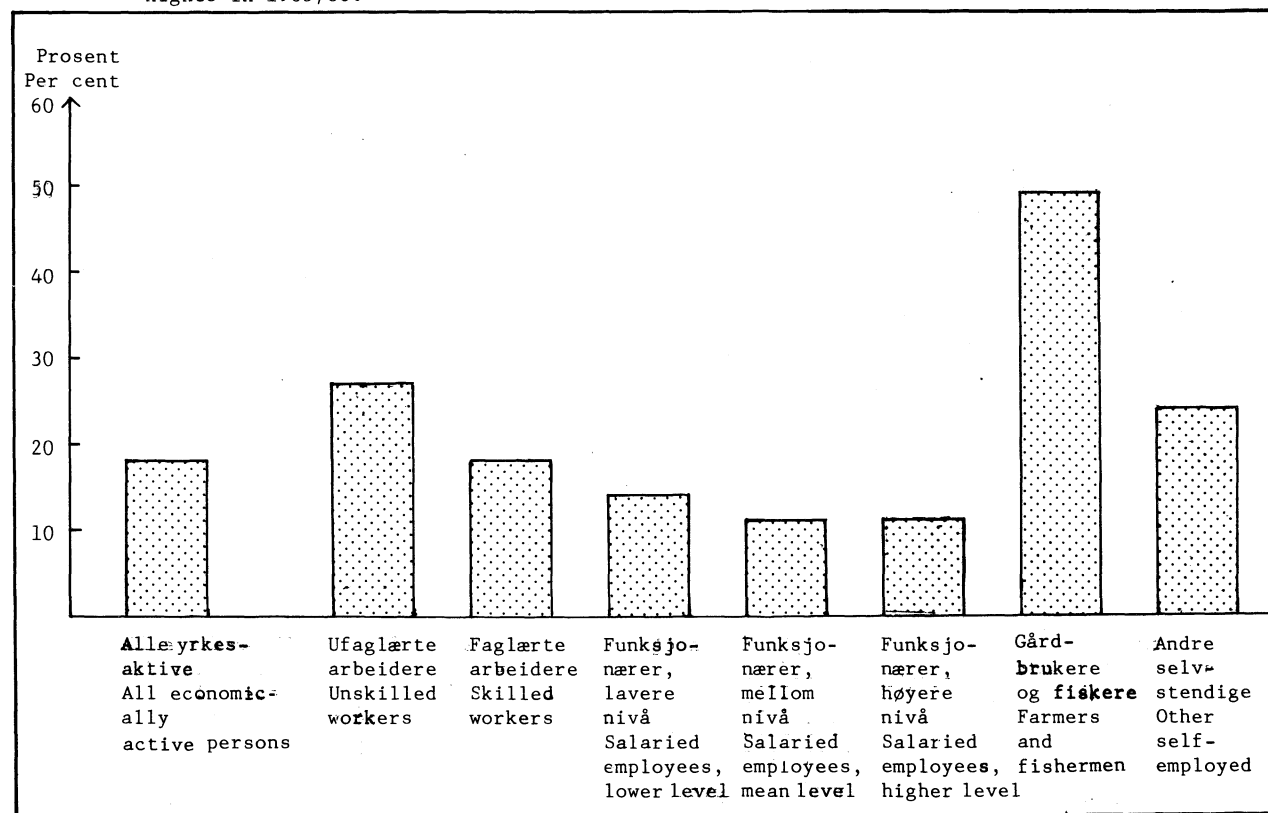
3.1.3. Reisemønsteret blant personer med ulik sosioøkonomisk status

Feriemønsteret varierer sterkt mellom personer med ulik sosioøkonomisk status. Her skal vi først se på reisevirksomheten i den yrkesaktive del av befolkningen. Deretter skal vi undersøke de ikke-yrkesaktives reisemønster.

Gårdbrukere reiser minst blant de yrkesaktive

Også når vi bare ser på den yrkesaktive del av den norske befolkning, har det blitt mer vanlig med feriereiser. 18 prosent av alle yrkesaktive nordmenn hadde ikke vært på ferietur i 1985/86 (figur 13). I 1969/70 gjaldt dette 35 prosent av de yrkesaktive og i 1977/78 gjaldt det 18 prosent. Det var altså i løpet av 70-tallet at feriereiser ble mer vanlig blant yrkesaktive nordmenn.

Figur 13. Andel yrkesaktive nordmenn i ulike sosioøkonomiske grupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86. Prosent. Percentage of economically active Norwegians in various socio-economic groups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights in 1985/86.

Gårdbrukerne og fiskerne skiller seg ut ved at de foretar feriereiser langt sjeldnere enn andre yrkesaktive nordmenn. Bare halvparten av norske gårdbrukere og fiskere hadde vært på feriereise i 1985/86. På begynnelsen av 70-tallet bevilget man midler over statsbudsjettet i Norge til systematiske avløserordninger og tre ukers ferie for norske bønder. I løpet av 70-tallet ble det da også mer vanlig å reise på ferietur blant selvstendige i primærnæringene. Mens hele 78 prosent av de selvstendige innen jordbruk, skogbruk og fiske ikke var på ferietur i 1969/70, gjaldt dette 53 prosent i 1981/82. Trolig kan den økte reisevirksomheten i disse gruppene langt på vei tilskrives avløser- og ferieordningen for norske jordbrukere. Men fremdeles er det altså mange som ikke benytter disse mulighetene til et langvarig miljøbytte.

En norsk studie av bønder og fritid tyder på at mange bønder ikke ønsker å forlate gården i lengre perioder. Mange har vanskelig for å overlate gården til fremmede. Fritidsmønsteret blant norske bønder avhenger imidlertid av flere forhold. Særlig har typen avløserordning stor betydning. De som har familie- eller naboavløser, tar seg ofte helt fri når avløseren er til stede. Bønder med andre avløserordninger deltar ofte selv i driften også når avløseren er på gården. De benytter dermed anledningen til å øke produksjonen istedet for å reise bort. Mange gårdbrukere er sterkt knyttet til gården og vil nødvendigvis være borte i lengre perioder selv om de har muligheter for avløsning (Stølen 1980). Disse forholdene kan trolig bidra til å forklare hvorfor relativt mange sysselsatte i primærnæringene ikke drar på ferie.

Også i de andre nordiske land reiser et fåtall av gårdbrukerne bort på ferie. Svenske og danske bønder omfattes av lignende ferieordninger som de norske, men de økonomiske tilskuddene er langt mindre. Også finske gårdbrukere får økonomisk støtte for å kunne ta ferie. I Finland er det kommunes ansvar å stille avløsere til disposisjon.

I 1978 oppgav om lag 7 av 10 finske bønder at de ikke hadde reist på ferie med minst 4 overnattinger det siste året. 77 prosent av de danske bøndene hadde ikke vært på ferietur i 1985. Feriereiser har likevel blitt mer utbredt blant bøndene i Danmark. I 1972 oppgav hele 9 av 10 danske bønder at de ikke hadde foretatt noen feriereise siste år. Blant de svenske bøndene var det 72 prosent som ikke hadde vært på minst en ukes feriereise i 1982/83. Bortimot halvparten av disse begrunnet sin manglende reisevirksomhet med at de hadde tilstrekkelige muligheter for rekreasjon på hjemstedet. Den mest vanligste begrunnelsen var manglende interesse for å reise bort (Fritidsaktiviteter, ULF 1982-83).

Blant selvstendige utenom primærnæringene er det også relativt mange ikke-reisende. For eksempel hadde 1 av 4 nordmenn i denne gruppen ikke vært på ferietur med minst fire overnattinger i 1985/86. Men også blant selvstendige utenom primærnæringene er feriereising blitt mer vanlig. I 1969/70 hadde bare halvparten av disse foretatt en feriereise.

Feriemønsteret varierer sterkt mellom ulike grupper av ansatte. I Norge skiller særlig de ufaglærte arbeiderne seg ut som en gruppe med mange ikke-reisende. Over en fjerdedel av norske ufaglærte arbeidere hadde ikke vært på ferietur i 1985/86. Blant funksjonærer på mellomnivå og på høyere nivå gjaldt dette bare 1 av 10. Blant finnene er det markerte forskjeller i reisehyppighet mellom arbeidere og funksjonærer. Mens 36 prosent av arbeiderne ikke hadde vært på ferietur i 1978, gjaldt dette 18 prosent av funksjonærene.

Nesten halvparten av de ufaglærte arbeiderne i Danmark (48 prosent) hadde ikke foretatt noen feriereise i 1985. Dette gjaldt 1/3 av de faglærte arbeiderne og 25 prosent av funksjonærene. Blant svenske arbeidere var det 43 prosent som ikke hadde vært på en ukes feriereise i 1982/83. Dette gjaldt 30 prosent av funksjonærene på lavere nivå, 26 prosent av funksjonærene på mellomnivå og 19 prosent av funksjonærene på høyere nivå.

De sosioøkonomiske grupperingene varierer noe fra land til land. Vi kan derfor ikke uten videre sammenlikne situasjonen i de ulike nordiske land. Konklusjonen må likevel bli at det både i Norge, Sverige, Danmark og Finland er vanligere å reise på ferietur blant ansatte med høy sosial status enn blant ansatte forøvrig.

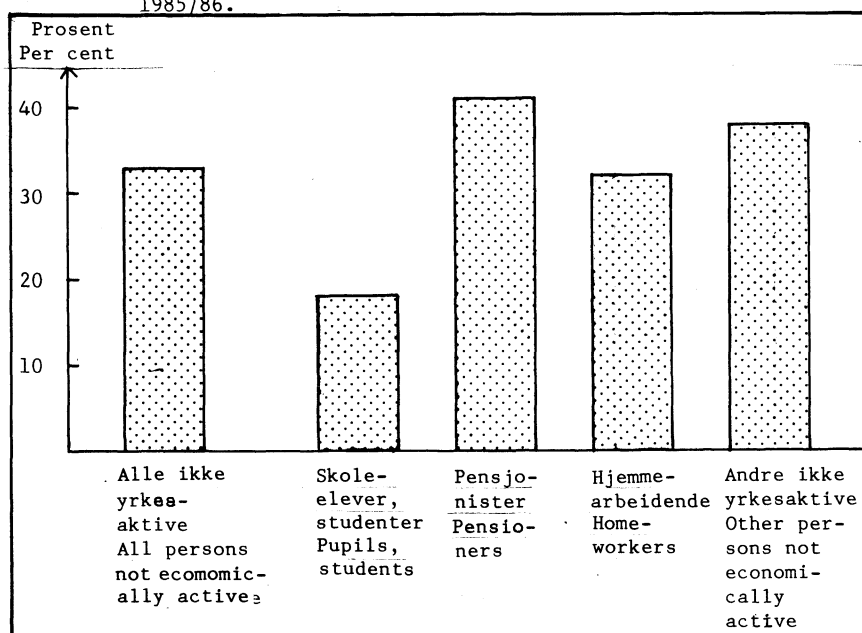
Disse forskjellene mellom ulike grupper av ansatte bunner nok tildels i ulik økonomisk situasjon. Men forskjeller i livsstil, preferanser og referansegrupper har trolig også sitt å si. Feriemønsteret har stor symbolsk betydning. Fortsatt kan en feriereise brukes til å opprettholde og synliggjøre sosiale skillelinjer.

Pensjonistene reiser minst blant de ikke-yrkesaktive

I Norge hadde 1 av 3 ikke-yrkesaktive personer ikke vært på ferietur i 1985/86. I 1969/70 gjaldt dette 43 prosent. Det har altså blitt vanligere å foreta feriereiser også blant den ikke-yrkesaktive del av befolkningen.

Det er særlig blant pensjonistene vi finner mange ikke-reisende. I 1985/86 gjaldt dette 4 av 10 norske pensjonister (figur 14). Men også blant pensjonistene har det blitt vanligere å reise bort på ferie. I 1969/70 hadde under halvparten av pensjonistene vært på ferietur.

Figur 14. Andel ikke-yrkesaktive nordmenn i ulike sosioøkonomiske grupper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86. Prosent Percentage of Norwegians, not economically active, in various socioeconomic groups who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights in 1985/86.

Også i de andre nordiske land skiller pensjonistene seg ut som en gruppe med mange ikke-reisende. 55 prosent av de finske alderspensjonistene hadde ikke foretatt en feriereise med minst 4 overnattinger i 1978. I 1985 gjaldt dette 63 prosent av de danske pensjonistene. Blant svenske alderspensjonister i 1983 var det 53 prosent som ikke hadde vært på minst en ukes feriereise siste år.

Både helsesvikt og dårlig økonomi kan forklare hvorfor mange pensjonister ikke reiser bort på ferie. Blant norske pensjonister er det langt mindre vanlig å foreta feriereiser blant dem som har lav husholdningsinntekt (1986) enn blant de mer bemidlede. Likeledes reiser pensjonister med nedsatt rørlighet langt sjeldnere på ferie enn dem som har normal bevegelighet. Det å ha nedsatt rørlighet har betydning for pensjonistenes reisevirksomhet uansett inntektsstørrelse. Men minsket bevegelighet virker mest hemmende på feriemønsteret blant dem som har lavest husholdningsinntekt. For pensjonister med husholdningsinntekt på minst 80 000 kr (1986) spiller nedsatt rørlighet mindre rolle. Budsjettet gir trolig rom for større valgmulighet mht. ferieforn. Større materielle ressurser gir mulighet for mer komfortable ferieforn. Også i denne sammenheng kan selvsagt preferanser og tidligere reiseerfaring være utslagsgivende når det gjelder hvem som reiser på ferie og hvem som er hjemme.

3.1.4. Reismønsteret i ulike familiefaser

Familietilknytningen er et viktig trekk ved den enkeltes livssituasjon. Hvem man bor sammen med og hvem man har ansvar og forpliktelser overfor, har stor betydning for utformingen av dagligliv og ferietid. Her skal vi se hvorvidt og hvordan ferievirksomheten varierer med familiesituasjon i de nordiske land.

Tidligere undersøkelser gir ulike svar på familiesituasjonens innvirkning på reisemønsteret. Mens enkelte finner at familieforholdene spiller liten rolle for hvorvidt den enkelte reiser bort på ferie (f.eks. Mordal 1979), mener andre at familiesituasjonen har en viss betydning (SCB 1979, rapp. 17). Disse motstridende konklusjonene skyldes at familiefase eller husholdningstype kan grupperes etter mange dimensjoner. Både sivilstatus, husholdningsstørrelse, barnetall og eventuelle barns alder er aktuelt i denne sammenheng. I de nordiske land har man gjort bruk av noe ulike inndelinger. I det følgende vil vi basere oss på de inndelinger som foreligger. Forholdene i hvert enkelt land vil bli kommentert for seg.

I Norge har det i tiden siden 1970 blitt vanligere å foreta feriereiser blant personer i nesten alle livsløpsfaser. Enslige personer, 45 år og over, representerer et unntak i denne sammenheng. Både i 1969/70 og i 1985/86 var det om lag 4 av 10 enslige i alderen 45-74 år som ikke reiste bort på ferie. I 1969/79 skilte ikke de enslige i denne aldersgruppen seg vesentlig ut fra folk i andre familiefaser når det gjaldt andelen som reiste på ferietur. 16 år senere var derimot feriereiser langt mindre vanlig blant enslige 45-74 åringer enn i den norske befolkning forøvrig (tabell 4).

Tabell 4. Andel nordmenn i ulike livsløpsfaser som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70 og 1985/86. Prosent. Percentage of Norwegians in various life cycle phases who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70 and 1985/86.

	Andel som ikke reiste på ferietur Percentage who did not make a holiday trip	
	1969/70	1985/86
Enslige, 16-44 år Single persons, 16-44 years	31	19
Giftede, 16-44 år, uten barn Married persons, 16-44 years, without children	24	17
Enslige forsørgere Single parents	47	20
Giftede, yngste barn 0-6 år Married persons with children 0-6 years	36	18
Giftede, yngste barn 7-19 år Married persons with children 7-19 years	39	16
Giftede, 45-74 år, uten barn Married persons, 45-74 years, without children	42	29
Enslige, 45-74 år uten barn Single persons, 45-74 years without children	39	38

Det ser ikke ut til at det å ha små barn hindrer nordmenn i å reise på ferie. Bare 18 prosent av de gifte småbarnsforeldrene (barn i alderen 0-6 år) hadde ikke vært på ferietur i 1985/86. Heller ikke blant de enslige forsørgerne finner vi spesielt mange ikke-reisende, bare 1 av 5 i 1985/86. Her skjedde det imidlertid en utvikling i løpet av -70 og -80-tallet. I 1969/70 hadde bare om lag halvparten av de enslige forsørgerne foretatt en feriereise. Det har altså blitt langt mer vanlig å reise på ferietur blant nordmenn med eneansvar for barn.

I Sverige er det særlig alderspensjonistene som deltar lite i reiselivet. Både blant enslige og samboende alderspensjonister er det mange ikke-reisende. I 1982/83 oppgav over halvparten av alderspensjonistene (65-74 år) at de ikke hadde vært på minst en ukes ferietur i løpet av de siste 12 måneder (tabell 5). Men det foregikk en utvikling her i siste halvdel av 70-tallet. Ukeslange feriereiser var mer vanlig blant svenske alderspensjonister i 1982/83 enn hva som var tilfellet 7 år tidligere. Også blant enslige svensker i alderen 45-64 år, som ikke har hjemmeboende barn, er det mange

ikke-reisende. Bare halvparten var på ferietur i 1982/83. Videre ser det ut til at det å være enslig forsørger med små barn (0-6 år) legger en demper på reisevirksomheten blant svenskene. 4 av 10 eneforsørgere med små barn hadde ikke vært på en ukelang feriereise i 1982/83. Her skiller altså de svenske eneforsørgerne seg fra nordmenn i samme situasjon. Andelen ikke-reisende er ikke spesielt høy blant norske eneforsørgere. Muligens kan denne forskjellen mellom nordmenn og svensker tildels tilskrives de ulike spørsmålsformuleringene (se avsnitt 2.5). En del svenske eneforsørgere kan ha vært på ferieopp- hold hos f.eks. slektninger eller venner uten å regne dette som en feriereise.

Inntekten har stor betydning for svenske småbarnsfamiliers reisevirksomhet. I 1975/76 oppgav hele 50 prosent av småbarnsforeldrene i lavinntektsfamiliene at de ikke hadde foretatt en ukelang feriereise siste år. Dette gjaldt bare 25 prosent av småbarnsforeldrene i høyinntektsgruppene (SCB 1979, rapp 17).

Tabell 5. Andel svensker i ulike familiefaser som ikke reiste på ferietur av minst en ukens varighet i løpet av ett år, 1975/76 og 1982/83. Prosent Percentage of Swedes in various family cycle phases who did not make a holiday trip lasting at least one week during one year. 1975/76 and 1982/83

	Andel som ikke reiste på ferietur Percentage who did not make a holiday trip	
	1975/76	1982/83
Ungdommer 16-24 år Youth 16-24 years		
Bosatt hos foreldrene Living with parents	37	32
Enslige Single	34	27
Samboende Living together	30	28
Yngre barnløse, 25-44 år Childless persons, 25-44 years		
Samboende	27	26
Enslige	33	32
Foreldre med yngste barn 0-6 år Parents with children 0-6 years		
Samboende	42	36
Enslige	46	43
Foreldre med yngste barn 7-18 år Parents with children 7-18 years		
Samboende	40	31
Enslige	38	37
Personer 45-64 år, uten barn Persons 45-64 years, without children		
Samboende	45	39
Enslige	54	49
Alderspensionister, 65-74 år Old-age pensioners, 65-74 years		
Samboende	61	53
Enslige	65	56

For Danmarks vedkommende er det særlig blant barnefamiliene det har blitt vanligere å foreta feriereiser. Blant gifte med 1, 2 eller 3 barn var det langt færre ikke-reisende i 1985 enn hva som var tilfellet i 1972 (tabell 5). Danske familier med store barnekull (minst 4 barn) deltar imidlertid

sjelden i reiselivet. Både i 1972 og 1985 skilte personer i denne familietypen seg ut som en gruppe med svært lav reiseaktivitet. Bare 4 av 10 gifte foreldre med såpass mange barn hadde vært på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985. Blant danske eneforsørgere har det ikke blitt særlig mer vanlig å reise på ferie siden begynnelsen av 70-tallet. Om lag halvparten av de enslige forsørgerne i Danmark hadde ikke foretatt noen feriereise med minst 4 overnattinger i 1985. Danske eneforsørgere har altså et annet feriemønster enn nordmenn i samme situasjon. De reiser langt sjeldnere på ferietur enn norske eneforsørgere og har ikke hatt den samme økningen i reisevirksomheten.

Tabell 6. Andel dansker i ulike familietyper som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1972 og 1985. Prosent Percentage of Danes in various family types who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1972 and 1985

	Andel som ikke reiste på ferietur Percentage who did not make a holiday trip	
	1972	1985
Enslige menn uten barn Single men without children	59	53
Enslige kvinner uten barn Single women without children .	38	48
Enslige forsørgere Single parents	53	48
Gifte uten barn Married persons without children	47	45
Gifte med 1 barn Married persons with 1 child	49	35
Gifte med 2 barn Married persons with 2 children	44	24
Gifte med 3 barn Married persons with 3 children	50	32
Gifte med 4 eller flere barn Married persons with 4 children or more	66	60
Personer i andre familietyper Persons in other family types	53	37

I Finland er det særlig blant de eldre som ikke lever alene, at feriereising er lite vanlig. Hele 2/3 av de gifte 65-74-åringene hadde ikke foretatt noen feriereise med minst 4 overnattinger i 1978 (tabell 7). Enslige eldre i Finland skiller seg derimot ikke ut som en gruppe med spesielt lav reisevirksomhet, slik som enslige eldre i Norge. Heller ikke i Finland ser det ut til at det å ha småbarn er noen hindring når det gjelder feriereiser. Bare 1 av 3 småbarnsforeldre hadde ikke vært på ferietur i 1978.

Tabell 7. Andel finner i ulike familiefaser som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i 1978. Prosent Percentage of Finns in various family cycle phases who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights in 1978

	<u>Andel som ikke reiste på ferietur</u> <u>Percentage who did not make a holiday trip</u>
	1978
Personer uten barn, 15-24 år Persons without children, 15-24 years	36
Gifte, 25-44 år, uten barn Married persons, 25-44 years, without children	32
Enslige, 25-44 år, uten barn Single persons, 25-44 years, without children	9
Foreldre, yngste barn 0-6 år Parents, youngest child 0-6 years	33
Foreldre, yngste barn 7 år eller mer Parents, youngest child 7 years or more	40
Gifte, 45-64 år, uten barn Married persons, 45-64 years, without children	44
Enslige, 45-64 år, uten barn Single persons, 45-64 years, without children	40
Gifte, 65-74 år Married persons, 65-74 years	66
Enslige, 65-74 år Single persons, 65-74 years	36

3.2. Manglende reisevirksomhet i ressursperspektiv

Det koster penger å reise på ferie. Selv om man velger de rimeligste alternativer hva transport og overnatting angår, blir de daglige utgifter gjerne større når man er på reisefot enn når man holder seg hjemme. For noen tiår siden forekom feriereiser hovedsakelig blant folk i samfunnets øvre sjikt. I dag er feriereiser utbredt i alle lag av befolkningen, men inntekten setter fremdeles strengere rammer for reisevirksomheten for noen enn for andre. God tilgang til kommunikasjonsmidler og overnattingsmuligheter utenfor helårsboligen gir økte muligheter for feriereising. Tilgang til personbil og fritidshus er derfor viktige ressurser i denne sammenheng. Videre kan nedsatt helse eller bevegelighet gjøre det vanskelig å foreta langvarige reiser. Også helse utgjør derfor en betydelig ressurs når det gjelder muligheten for å reise bort på ferie.

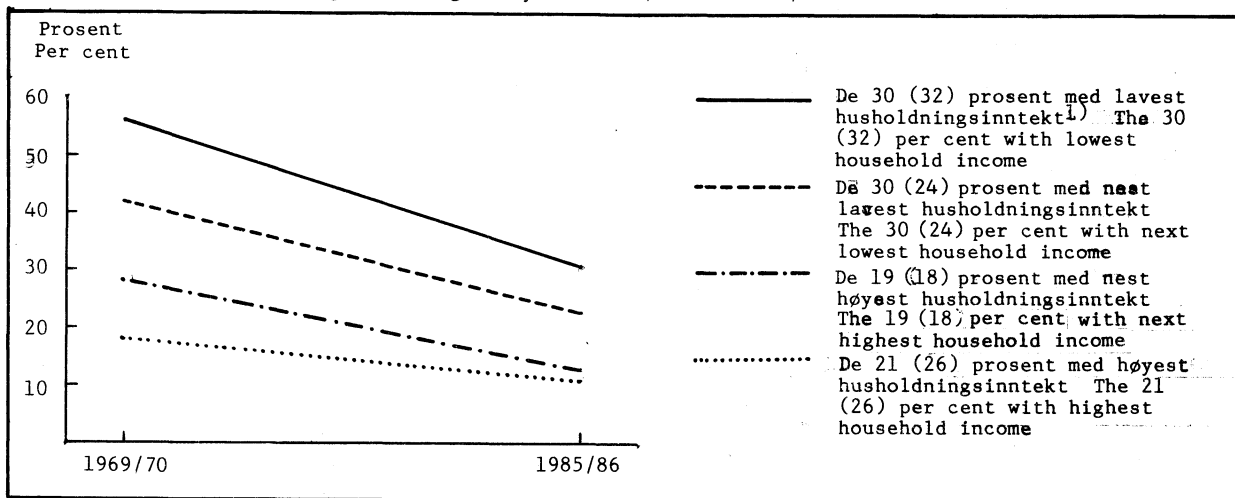
3.2.1. Reisemønsteret i ulike inntektsgrupper

Minst reising i lavinntektsgruppene

Inntektsmessige forhold har vesentlig betydning for reisevirksomheten. Det er langt vanligere å reise på ferietur blant de mer bemidlede enn blant folk med lav husholdningsinntekt. Figur 15 viser andelen ikke-reisende nordmenn i ulike inntektsgrupper i 1969/70 og 1985/86. Spørsmålet om husholdningsinntekt inneholdt i begge tilfelle prekodede svarkategorier. Det er problematisk å studere utviklingen over tid ettersom kategoriene ikke uten videre er sammenlignbare. Vi har laget grupperinger som omfatter omtrent like store andeler av svarpersonene ved de to aktuelle tidspunkter. Slik blir det mulig å si noe om eventuelle utviklingstendenser på dette området.

Det har blitt mer utbredt å reise på ferie blant nordmenn i alle inntektsgrupper. Nedgangen i andelen ikke-reisende er noe større i lavinntekts- enn i høyinntektsgruppene (figur 15). For å få et bedre inntrykk av denne utjevningstendensen, har vi beregnet forskjellen mellom personer med ulik husholdningsinntekt når det gjelder sannsynligheten for ikke å reise på ferietur i løpet av ett år. I 1969/70 var det 5,8 ganger så stor sannsynlighet for ikke å foreta noen feriereise blant de 30 prosent med lavest husholdningsinntekt, som blant de 21 prosent i høyeste inntektsgruppe. 16 år senere var sannsynligheten for ikke å reise bort 3,6 ganger større blant de 32 prosent i laveste inntektsgruppe enn blant de 26 prosent med høyest husholdningsinntekt. Det har således funnet sted en viss utjevning mellom inntektsgruppene på dette området. Men også i 1985/86 var det altså vanligere å holde seg hjemme i ferietiden blant nordmenn i lavinntekts- enn blant nordmenn i høyinntektsgruppene.

Figur 15 Andel nordmenn med ulik husholdningsinntekt som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70 og 1985/86. Prosent. Percentage of Norwegians with various household income who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70 and 1985/86.

1) Prosentandelene utenfor parentesene gjelder 1969/70. Prosentandelene i parentesene gjelder 1985/86. The percentages outside the parenthesis refer to 1969/70. The percentages in parenthesis refer to 1985/86.

Manglende reisevirksomhet kan vanskelig forklares alene som et uttrykk for livsstil og preferanser. Små ressurser ser ut til å spille en vesentlig rolle i denne sammenheng. Feriemønsteret i de andre nordiske land bekrefter dette inntrykket.

I Finland var det i 1978 hele 43 prosent blant den fjerdedelen av befolkningen som hadde lavest personlig inntekt, som ikke hadde vært på ferietur. Blant den fjerdedelen av finnene som hadde høyest inntekt, var det bare 23 prosent ikke-reisende.

I Danmark oppgav 59 prosent av den fjerdedelen som hadde lavest familieinntekt i 1985, at de ikke hadde foretatt noen feriereise dette året. Dette gjaldt bare 17 prosent av den fjerdedelen som hadde høyest familieinntekt.

Undersøkelser av svenkenes levekår viser også en klar sammenheng mellom inntekt og reisevirksomhet. 46 prosent av folk i lavinntektsgruppene hadde ikke vært på minst en ukes feriereise det siste året. Dette gjaldt bare 23 prosent i høyinntektsgruppene (SCB 1979, rapport 16).

Nå har ikke inntekten like stor betydning for reisevirksomheten i alle grupper. Norske ferieundersøkelser tyder på at inntektsstørrelsen blir mer vesentlig jo eldre man blir. Blant de yngste, 16-24 åringene, er størrelsen på husholdningsinntekten nærmest uten betydning for reisevirksomheten. Blant de som er eldre, finner vi derimot relativt sett flere ikke-reisende i lavinntekts- enn i høyinntektsgruppene. Særlig for personer fra 45 år og oppover har inntekten mye å si for hvorvidt man foretar feriereiser eller ei. Kanskje kan disse aldersforskjellene tyde på en begynnende utjevning mellom ulike sosiale lag når det gjelder feriereising. En mer sannsynlig forklaring er vel at eldre er avhengig av dyrere ferieformer for å komme av gårde. Billige overnattingsformer som telt og campinghytter virker neppe særlig forlokkende.

Selv om inntektens betydning for feriemønsteret varierer for ulike grupper av befolkningen, er det ingen tvil om at budsjettet for mange setter stramme grenser for ferieutfoldelsen. Naturlig nok er derfor mulighetene for langvarig miljøbytte for mange et spørsmål om økonomiske ressurser.

3.2.2. Reisemønsteret blant folk med ulik tilgang til fritidshus og personbil

Hytte og bil er viktig for feriemønsteret, men hytte teller mest

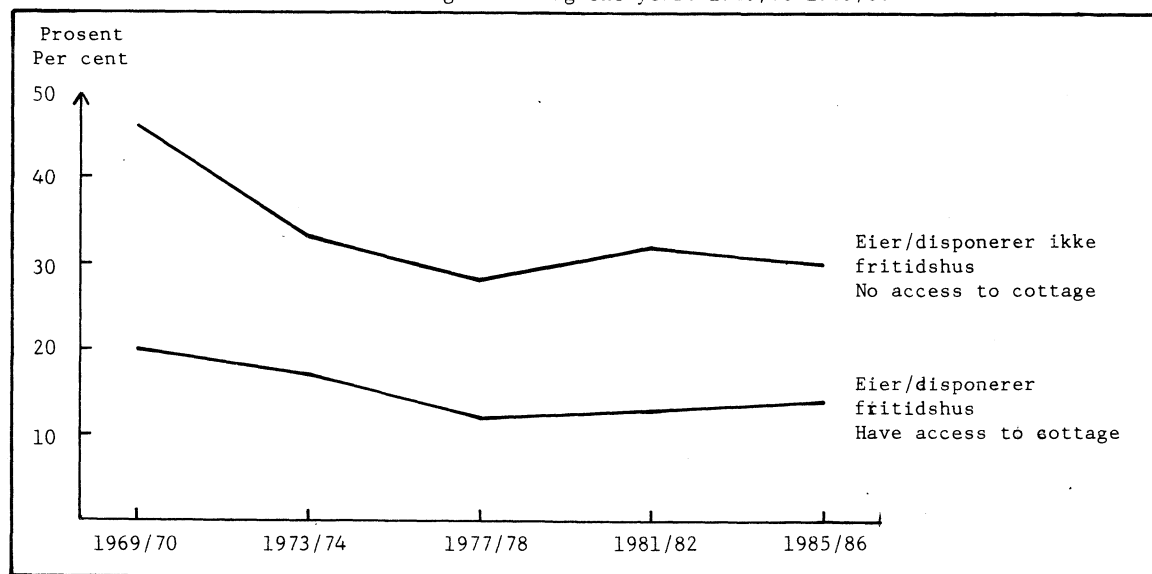
Fritidsbolig og bil er viktige goder i feriesammenheng. Det ene innebærer at man har noe å reise til, det andre at man har noe å reise med. Det er da også langt mindre vanlig å foreta feriereiser blant dem som ikke disponerer, enn blant dem som disponerer disse godene. Vi skal nøye oss med å se på norske forhold i det følgende.

Det har blitt vanligere å reise på ferietur både blant nordmenn med og uten tilgang til fritidshus. Nedgangen i andelen ikke-reisende har vært større blant dem som ikke disponerer, enn blant dem som disponerer et slikt gode (figur 16). Altså var det mindre forskjell i reisemønsteret mellom nordmenn med og uten tilgang til fritidshus i 1985/86, enn hva som var tilfellet 16 år tidligere. Men det er fremdeles markerte forskjeller på dette området. Om lag 1 av 3 nordmenn uten tilgang til fritidshus reiste ikke på ferietur i 1985/86. Dette gjaldt bare 14 prosent av dem som hadde tilgang til fritidsbolig.

Men det er å ha tilgang til fritidshus er ikke like viktig for alle. Alderen har betydning også i denne sammenheng. Det er særlig for personer 45 år og over at fritidsboligen er vesentlig for reiseaktiviteten. Blant de yngre er det også noe mindre vanlig å foreta feriereiser blant dem som ikke har, enn blant dem som har tilgang til fritidsbolig, men forskjellene er her mindre markerte.

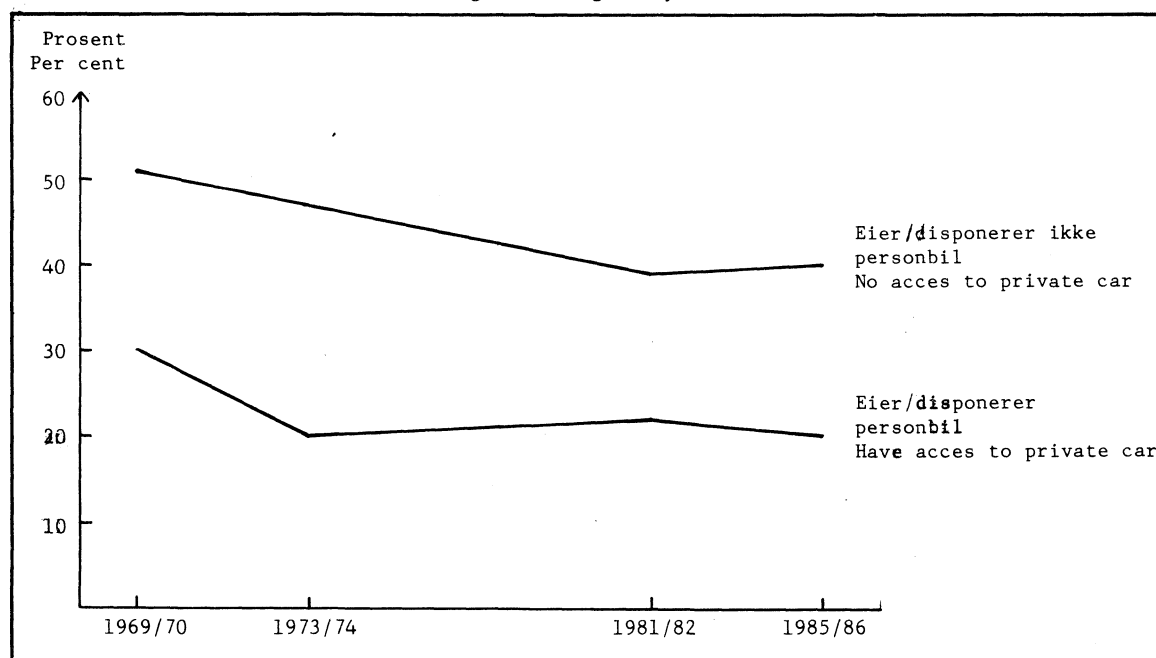
Tilgangen til fritidshus er av betydning for feriemønsteret uansett inntektsstørrelse. Viktigst er fritidshuset for dem som har lavest inntekt. Blant dem som i 1986 hadde mindre enn 80 000 kr i husholdningsinntekt, og som ikke disponerte fritidsbolig, oppgav over halvparten at de ikke hadde vært på ferietur siste år. Dette gjaldt bare 1/4 av personene i samme inntektsgruppe som disponerte et slikt gode.

Figur 16. Andel nordmenn med og uten tilgang til fritidshus som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70-1985/86. Prosent Percentage of Norwegians with and without access to a cottage who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70-1985/86.

Figur 17 viser personbilens betydning for nordmenns reisevirksomhet. Det er blitt mer vanlig å reise på ferietur både blant dem som har tilgang til personbil, og blant dem som ikke disponerer et slikt gode. Men gjennom hele 70-tallet var det mer vanlig å foreta feriereiser blant dem som kunne benytte personbil, enn blant de øvrige. Denne forskjellen eksisterte fremdeles i 1985/86. Rare 1 av 5 med tilgang til personbil hadde ikke reist på ferie i 1985/86. Blant personer uten bil var andelen ikke-reisende 40 prosent.

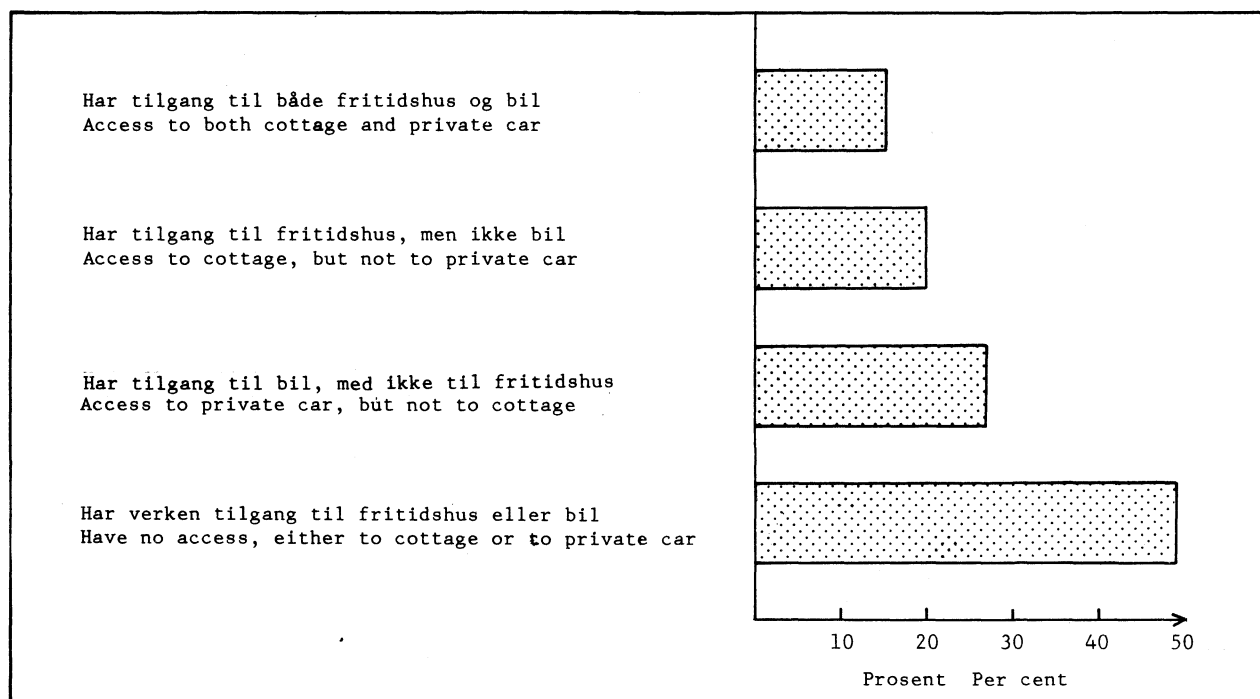
Figur 17. Andel nordmenn med og uten tilgang til personbil som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i løpet av ett år. 1969/70-1985/86. Prosent Percentage of Norwegians with and without access to a private car who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1969/70-1985/86.

Ser vi på personer i ulike aldersgrupper, finner vi det samme mønsteret som ovenfor. For de yngre spiller tilgangen til personbil liten rolle for reisevirksomheten. Blant personer 45 år og over er det derimot en vesentlig høyere andel ikke-reisende blant dem som ikke har, enn blant dem som har tilgang til personbil. Dette kan tyde på at yngre mennesker er mer fleksible enn eldre m.h.t. transport- og overnattingsformer i ferietiden.

Det å kunne benytte et fritidshus har større betydning for reisevirksomheten enn tilgangen til personbil. Såvel blant personer med, som blant personer uten tilgang til personbil, betyr fritidsboligen mye for feriemønsteret. Disponerer man først en fritidsbolig, spiller det forholdsvis liten rolle hvorvidt man kan benytte personbil eller ei (figur 18). Blant personer som verken disponerer bil eller fritidsbolig, er det mange ikke-reisende. Om lag halvparten av dem som i 1986 ikke hadde tilgang til slike goder, hadde ikke vært på ferietur med minst 4 overnattinger det siste året.

Figur 18. Andel nordmenn med ulik tilgang til fritidshus og personbil som ikke reiste på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86. Prosent Percentage of Norwegians with different access to cottage and private car who did not make a holiday trip of at least 4 consecutive nights during one year. 1985/86.

3.2.3. Reisemønsteret blant folk med ulik grad av bevegelighet

God helse er viktig for feriemønsteret, særlig blant de eldre

Folks helsetilstand viser seg å ha stor betydning for feriemønsteret. Nedsatt rørlighet begrenser ofte mulighetene for å reise bort i lengre perioder. Enkelte er f.eks. avhengig av spesielt tilrettelagte transport- og overnattingsmuligheter. Mange trenger hjelp og pleie og kan ikke foreta feriereiser uten spesielt reisefølge. Her skal vi se hvilken betydning helsetilstanden har for nordmenns og svenskers reisevirksomhet.

På første halvdel av 70-tallet ble det mer vanlig å foreta feriereiser såvel blant nordmenn med, som blant nordmenn uten, nedsatt bevegelighet. Man kunne også spore en tendens i retning av at rørligheten etterhvert spilte noe mindre rolle for feriemønsteret. Forskjellen i andelen som reiste bort på ferie, var noe mindre i 1973/74 enn 4 år tidligere (Mordal 1979). Rørlighet ble registrert noe annerledes i ferieundersøkelsen i 1986 enn hva som var tilfellet i 1970 og 74. Det er derfor problematisk å sammenholde opplysninger fra 1986 med tidligere resultater. I det følgende skal vi, for Norges vedkommende, bare se på rørlighetens betydning for reisevirksomheten i 1985/86.

Med normal rørlighet eller bevegelighet menes her at en person uten vanskeligheter kan komme opp og ned trapper og kan gå en fem minutters tur i noenlunde raskt tempo. De som enten har problemer med å gå i trapper eller med å gå en fem minutters tur, sies her å ha noe nedsatt rørlighet. Sterkt nedsatt rørlighet har de som verken kan gå i trapper eller gå en fem minutters tur uten besvær.

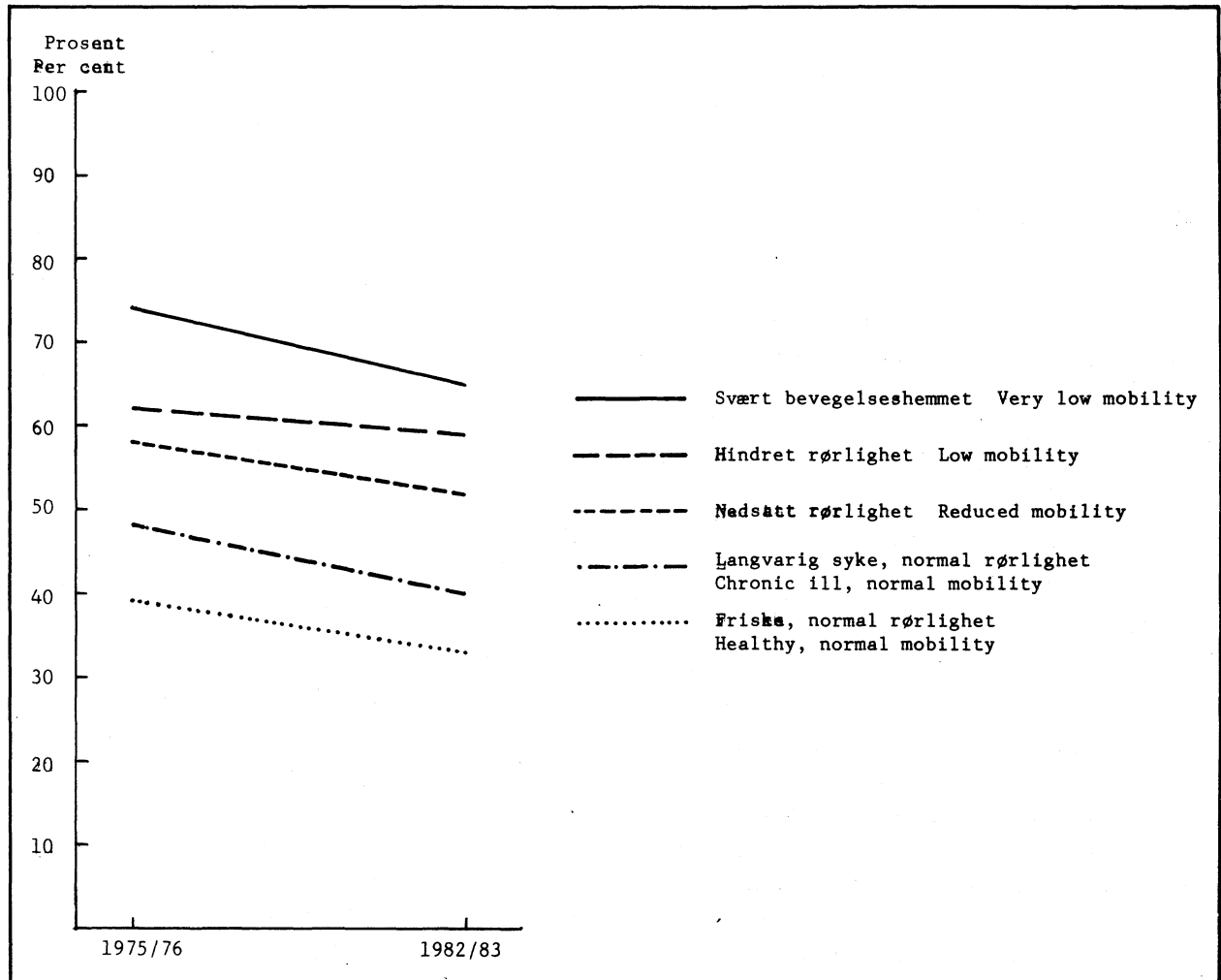
45 prosent av alle nordmenn med sterkt nedsatt rørlighet hadde ikke vært på ferietur med minst 4 overnattinger i 1985/86. Dette gjaldt 40 prosent av dem som hadde noe nedsatt rørlighet og 21 prosent av dem som hadde normal rørlighet. Også i 1985/86 hadde altså bevegeligheten mye å si for nordmenns feriemønster. Det viktigste skillet gikk mellom dem som hadde normal, og dem som hadde nedsatt bevegelighet. Graden av bevegelseshemming spilte mindre rolle.

Det at ferieaktiviteten er mindre blant bevegelseshemmede enn blant nordmenn forøvrig, har selvsagt sammenheng med alder. Det er de eldre som sjeldnest reiser på ferietur, og det er blant de eldre at nedsatt rørlighet er spesielt vanlig. Blant nordmenn under 45 år spiller bevegeligheten ingen rolle for feriemønsteret. Både blant dem som hadde normal, og blant dem som hadde nedsatt rørlighet, var det om lag 17 prosent som ikke reiste på ferietur i 1986/86. For de middelaldrende (45-66 år) var det derimot sammenheng mellom rørlighet og reisevirksomhet. Størst betydning hadde bevegeligheten for 67-79 åringene. Om lag 60 prosent av nordmenn i denne alderen med nedsatt rørlighet hadde ikke vært på ferietur i 1985/86. Dette gjaldt bare 1 av 3 uten bevegelseshemming.

Også i Sverige har helsetilstanden mye å si for folks ferieaktivitet (figur 19). Både blant dem som har nedsatt rørlighet og blant personer med normal bevegelighet har det blitt mer vanlig å foreta ukeslange feriereiser. Men i 1982/83 var det fremdeles markerte forskjeller på dette området. Om lag 2 av 3 svensker med svært nedsatt rørlighet hadde ikke vært på ferietur av minst en ukes varighet. Dette gjaldt bare 1 av 3 friske svensker med normal bevegelighet. Denne forskjellen i reisevirksomhet mellom personer med og uten nedsatt rørlighet gjaldt uansett alder. Særlig blant personer fra 45 år og oppover hadde bevegeligheten stor betydning for feriemønsteret.

Som en oppsummering kan vi si at nedsatt rørlighet gjør det vanskeligere, men ikke umulig å reise bort i lengre perioder. Særlig for de eldre er redusert bevegelighet en viktig hindring. Bevegelseshemmede i pensjonsalder har større vansker med å komme av gårde enn yngre. Kanskje har tilgangen til hjelp en viss betydning i denne sammenheng. Muligens er også bevegelseshemmingen av ulik karakter for forskjellige aldersgrupper.

Figur 19 Andel svensker i ulike grupper for rørlighet som ikke reiste på ferietur av minst en ukes varighet i løpet av ett år. 1975/76 og 1982/83. Prosent Percentage of Swedes with various degrees of mobility who did not make a holiday trip lasting at least one week during one year. 1975/76 and 1982/83

3.3. Konklusjon: Livsstil og ressurser viktig for feriemønsteret

Det at folk ikke drar på ferie, kan i mange tilfelle være et utslag av livsstilsmessige faktorer. Ser vi f.eks. på norske forhold, finner vi at forskjeller i bosted, familiefase, alder og forhold til arbeidsliv og utdanningssystem gir ulike krav, preferanser og muligheter m.h.t. utforming av ferie og fritid. Trolig opplever bosatte i visse typer bostedsstrøk i mindre grad behov for langvarig avkobling utenfor helårsboligen enn andre. Videre kan store barneflokker eller mangel på reisefølge i husholdningen gjøre det vanskelig å reise på ferie. Folk har dessuten gjerne forskjellige referansegrupper og prioriteringer.

Men manglende ferieaktivitet kan ikke forklares bare som et resultat av livsstil og preferanser. Ressursknapphet utgjør en vesentlig hindring for feriereising. Lave inntekter eller mangel på private feriegoder i form av transport- og overnattingsmuligheter begrenser valgmulighetene. Videre kan nedsatt bevegelighet skape problemer når man skal ut å reise. Ofte stilles spesielle krav til ferieform og reisefølge dersom en ferietur skal bli behagelig for dem som har nedsatt rørlighet.

Små ressurser gjør det altså vanskeligere å foreta langvarige reiser utenfor hjemmet, men behøver ikke å være noen absolutt hindring. Stor motivasjon for å foreta en reise, eller fleksibilitet

m.h.t. ferieformer, øker sannsynligheten for å reise bort på tross av stramme budsjetter, manglende bil og hytte eller nedsatt helse. Knappe ressurser har f.eks. mindre betydning for reisevirksomheten blant yngre enn blant eldre. Dette har trolig sammenheng med de yngres store reiselyst, deres fleksibilitet hva overnattings- og transportformer angår, og for yngre bevegelseshemmede muligens også med god tilgang til hjelp og støtte.

4. FERIETURER OG MER KORTVARIGE TURER

I de foregående kapitler har vi undersøkt hvor mange og hvem som ikke foretar feriereiser i løpet av ett år. I dette kapitlet vil vi se ferievirksomheten i sammenheng med turer av kortere varighet. Turer med 1-3 overnattinger utenfor hjemmet omtales her som kortturer. Vi skal bare se på reise-mønsteret blant nordmenn, og vi undersøker bare ett år, nemlig 1985/86. Det finnes ikke tilsvarende opplysninger i noen av de norske ferieundersøkelsene fra 1970-tallet. Vi kan derfor ikke si noe om utviklingen over tid.

Det er rimelig å tenke seg at en ferietur med 4 overnattinger utenfor hjemmet kan fortone seg langvarig for enkelte. F.eks. er det mulig at endel eldre mennesker foretrekker å reise bort i kortere perioder. Likedan vil trolig turer av kortere varighet passe bedre for folk i enkelte yrkesgrupper. Som tidligere nevnt, er f.eks. flere gårdbrukere nødig borte fra gården lengre perioder i sammenheng. I det hele tatt kan det tenkes at vi får et annet bilde av de ikke-reisende når vi også tar kortturene i betraktning.

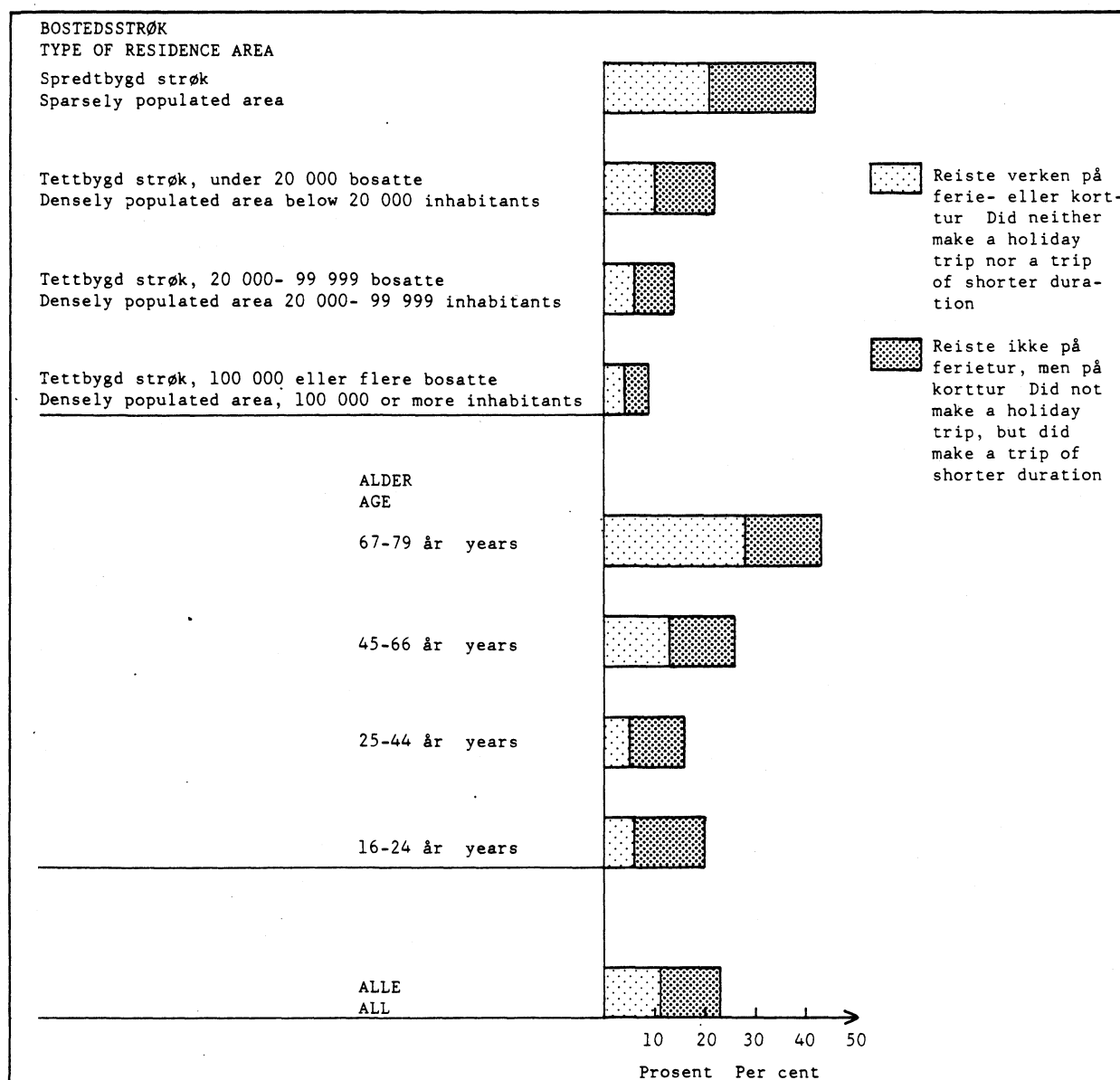
Tabell 3 gir ikke uten videre støtte til antagelsen om at de som ikke foretar feriereiser, istedet drar på mer kortvarige turer. Riktignok hadde vel halvparten av de som ikke reiste på ferie i 1985/86, vært på minst en korttur. Men hele 46 prosent av de "ikke-feriereisende" hadde heller ikke vært på turer med færre overnattinger. Derimot var det svært vanlig å reise på kortturer blant dem som hadde reist bort på ferie. Over halvparten av disse hadde vært på minst tre kortturer i 1985/86, en fjerdedel hadde vært på 1 eller 2 kortturer, mens en fjerdedel ikke hadde vært på overnattingstur med mindre enn 4 overnattinger utenfor hjemmet. Nordmenn som ikke var på ferietur, reiste i gjennomsnitt på 2.1 kortturer. De som var på ferietur, hadde i gjennomsnitt 5.1 kortturer (tabell 8). Det er altså en klar sammenheng mellom feriereising og turer av kortere varighet. Dette mønsteret gjelder uansett alder og bostedsstrøk, men er spesielt tydelig blant personer 45 år og over. Mens 57 prosent av de 45-79 åringene som ikke foretok noen feriereise i 1985/86, ikke hadde vært på korttur, gjaldt dette bare 35 prosent av dem som hadde reist bort på ferie.

Alt i alt finner vi langt færre ikke-reisende når vi også regner kortturene som reiser. Bare 11 prosent av alle nordmenn i alderen 16-79 år hadde verken vært på ferie- eller korttur i 1985/86. 12 prosent hadde vært på korttur, men hadde ikke foretatt noen feriereise (figur 20). Men fremdeles øker andelen ikke-reisende med økende alder. Selv om vi også tar mer kortvarige overnattingsturer i betraktning, er det relativt sett flest ikke-reisende blant de eldste. Derimot blir forskjellene mellom folk i ulike typer bostedsstrøk mindre markerte. Andelen ikke-reisende i spredtbygde strøk er fremdeles høyere enn i mer tettbygde områder. Men bostedsstrøkets betydning for reisevirksomheten synes langt mindre enn hva som var tilfellet når vi bare så på turer med minst 4 overnattinger. Mens 41 prosent av de bosatte i spredtbygde områder ikke hadde vært på ferietur, var det bare 21 prosent som ikke hadde vært på overnattingstur utenfor helårsboligen i det hele tatt. Antagelsen om at enkelte foretar mer kortvarige reiser framfor å dra på ferietur, har altså større gyldighet i enkelte områder enn i andre.

Tabell 8. Nordmenn i grupper for hvorvidt de reiste på ferietur eller ikke i 1985/86, etter antall kortturer dette året. Prosent. Gjennomsnittlig antall kortturer Norwegians with and without a holiday trip in 1985/86, by number of trips of shorter duration this year. Per cent. Average number of shorter trips

	I alt Total	Antall kortturer Number of shorter trips				Gjennomsnittlig antall kort- turer Average number of shorter trips	Tallet på personer som svarte Number of respondents
		0	1-2	3-4	5 eller flere 5 or more		
Alle personer All persons	100	30	26	14	31	4,4	2 994
Personer som hadde vært på ferietur Persons who hade made a holiday trip	100	25	24	15	36	2,1	2 228
Personer som ikke hadde vært på ferietur Persons who had not made a holiday trip	100	46	31	9	14	5,1	666

Figur 20. Andel nordmenn i ulike aldersgrupper og i ulike bostedsstrøk som verken reiste på ferietur eller korttur, og andel som reiste på korttur, men ikke ferietur i 1985/86. Prosent
Percentage of Norwegians in various agegroups and in various types of residence areas who did not make either a holiday trip of at least 4 consecutive nights or a trip of shorter duration, and percentage who did not make a holiday trip, but did make a trip of shorter duration in 1985/86.

SUMMARY IN ENGLISH

The present publication deals with persons who have not made a holiday trip during one year in Norway, Sweden, Denmark and Finland. Unfortunately such data are not available for Iceland. When we write "the Nordic countries", this refers to Norway, Sweden, Denmark and Finland.

It is commonly accepted that the development of society has led to a greater need for recreation and change of environment. Holiday trips are therefore considered as a desirable benefit for everybody. The possibilities for travelling have become better. Formerly, only rich people went on holiday. Nowadays, most people travel quite a lot. But even though travelling has become more common, there are still many who don't go away for holidays.

How many does not go away for holidays?

- Norwegian holiday surveys show that it has become more common among Norwegians to go on holiday. During 1969/70, 40 per cent of all Norwegians (15-74 years old) had not made a holiday trip. During 1985/86 this percentage was only 22. This decrease in the percentage of non-travellers mainly took place in the beginning of the seventies.

- Swedish holiday surveys show that the Swedes too, travel more than before. During 1973/74 1 out of 3 Swedes (15-69 years old) had not made a holiday trip. 9 years later this covered 18 per cent. In Sweden too, this increase in travelling activity mainly took place during the first half of the seventies.

- Among the Danes, the decline in the percentage of non-travellers has been relatively small. 49 per cent (16 years or more) had not made a holiday trip during 1972. During 1985 the percentage was 40.

- 38 per cent of the Finns (15-74 years) had not made a holiday trip during 1978. During 1985 this covered 50 per cent. It looks like holiday trips have become less common among the Finns. Differences in questions asked in 1978 and 1985 must be considered when evaluating these varying results.

- Holiday trips of at least 4 consecutive nights are least common among Danes and Finns, second most common among Norwegians and most common among Swedes.

Who spends their holiday at home?

Conditions concerning life-style and resources decide whether people go on holiday or not. We consider income, access to holiday house and private car, and good mobility as resources in this connection. Sex, age, area of residence, socio-economic status and family cycle phase are looked upon as conditions concerning life-style.

- Holiday travels are less common among elderly than among younger persons. This pattern is found in all the Nordic countries. Among persons below 45 years of age there are small age-related differences in the percentage going away on holiday. Norwegian holiday surveys show that 1 out of 5 persons 16-24 years of age had not made a holiday trip during 1985/86. Among persons 67-74 years of age the percentage was 39. Holiday trips have become more common among persons in all age groups. Age determines the holiday activity to a much higher degree than sex.

- In all the Nordic countries holiday trips are more common among persons in densely populated areas than among those living in sparsely populated areas. In Norway, holiday trips have become more common among persons in all kinds of residence areas during the seventies and eighties. The difference in activity between sparsely and densely populated areas has decreased, but was still significant during 1985/86. The percentage of non-travellers in densely populated areas was 16. 4 out of 10 persons in sparsely populated areas had not made a holiday trip. Area of residence has significance for the holiday making among persons in all age groups, but has least importance among young people.

- In all the Nordic countries we find that farmers travel least among the economically active. 1 out of 2 Norwegian farmers had not made a holiday trip during 1985/86. The holiday relief arrangement that was established in Norway in the seventies, in combination with a general increase in the travel activity has affected the holiday habits of Norwegian farmers. They go on holiday more often than before.

- Pensioners travel less than other persons not economically active. This goes for all the Nordic countries. 4 out of 10 Norwegian pensioners had not made a holiday trip during 1985/86. The low travel activity among pensioners must be seen in connection with reduced mobility and economy. Reduced mobility is a greater hindrance among pensioners with low income than among those who are better off.

- Holiday trips have become more common among Norwegians in all family cycle phases with the exception of single persons 45 years and over. In this particular group 38 per cent had not made a holiday trip during 1985/86. Among single parents in Norway holiday trips were more common in 1985/86 than in 1969/79. Only 20 per cent had not made a holiday trip during 1985/86. 16 years earlier this covered nearly 1 out of 2.

In Sweden we find many non-travellers among retired pensioners, single persons 45-64 years of age and single parents with small children. In these groups, 56 per cent, 49 per cent and 43 per cent respectively had not made a holiday trip lasting at least one week during 1982/83.

Single parents in Denmark seldom make holiday trips. Only 1 out of 2 had made a holiday trip during 1985. In this way they differ from Norwegian single parents.

In Finland holiday trips are least common among old married persons. 2 out of 3 married Finns 65-74 years of age had not made a holiday trip during 1978.

- Economic conditions play a significant role as far as peoples holiday habits are concerned. In all the Nordic countries people with low household income travel less frequently than those who are economically better off. 3 out of 10 Norwegians in the lowest income group had not made a holiday trip during 1985/86. This covered only 1 out of 10 in the highest income group. Norwegian surveys indicate that size of income was less significant in 1985/86 than in 1969/70. Household income is more important among persons 45 years of age or more, than among younger persons. Among the young, household income has little significance.

- Both holiday houses and private cars are important for the holiday habits. 3 out of 10 Norwegians without holiday house had not made a holiday trip during 1985/86. This covered only 14 per cent of Norwegians with access to holiday house. 4 out of 10 persons without private car had not made a holiday trip. The percentage among those with access to private car was 20. Holiday houses and private cars are less important to young people than to old people. Access to a holiday house is more important than access to a private car.

- Not surprisingly, good health also plays a significant role in this connection. 45 per cent of all Norwegians with very low mobility had not made a holiday trip during 1985/86. This covered 40 per cent among Norwegians with somewhat reduced mobility and 1 out of 5 with normal mobility. Among old people, we obviously find that reduced mobility tend to reduce travel activity.

- Consequently, wheter one makes a holiday trip or not, depends both on preferences and possibilities. Shortage of certain types of resources makes it difficult, but not impossible to go on holiday.

Holiday trips and shorter trips

Norwegians who make holiday trips, make shorter trips (trips including 1-3 nights) more often than Norwegians who do not go on holiday. 75 per cent of those who had made a holiday trip during 1985/86, had also made a shorter trip. Only 54 per cent of those who had not made a holiday trip, had made a shorter trip. However, the picture of non-travellers changes when trips of shorter duration are considered. The percentage of non-travellers is substantially reduced. Only 1 out of 10 Norwegians had not made either a holiday trip or a trip of shorter duration during 1985/86. Especially in sparsely populated areas, it is common to make shorter travels instead of holiday trips with at least 4 consecutive nights.

Litteratur

- Danmarks Statistik (1974): Statistiske efterretninger nr. 34.
- Danmarks Statistik (1978): Statistiske efterretninger nr. 38.
- Danmarks Statistik (1981): Statistiske efterretninger nr. 27.
- Danmarks Statistik (1987): Statistiske efterretninger nr. 4
- Nymoen, Magne (1984): Ikke-reisende og reiselivet som levkårskomponent - en forstudie. TØI-notat 21/12.
- Semester-fritid inför 80-talet. Rapport från LOs fritidsutredning, Landsorganisationen, Stockholm 1981.
- Statistiska Centralbyrån (1979): Levnadsförhållanden. Låginkomstfamiljerne - vilka de är och hur de lever. 1975/76. Rapport nr. 17.
- Statistiska Centralbyrån (1981): Fritidsaktiviteter. Levnadsförhållanden 1976. Rapport nr. 17.
- Statistiska Centralbyrån (1984): ULF 1982-83. Fritidsaktiviteter. Preliminära resultat.
- Statistisk Sentralbyrå (1971): Ferieundersøkelsen 1970. NOS a 451.
- Statistisk Sentralbyrå (1975): Ferieundersøkelsen 1974. NOS A 732.
- Statistisk Sentralbyrå (1980): Ferieundersøkelsen 1978/79. NOS B 138.
- Statistisk Sentralbyrå (1982): Ferieundersøkelsen 1982. NOS B 408.
- Statistisk Sentralbyrå (1979): Nordmenns feriereiser. SØS nr. 41.
- Statistisk Sentralbyrå (1984): Valg av ferietype. Rapport nr. 19.
- Stølen, Kristi Anne (1980): Bønder og fritid. En studie av avløserordningen i norsk landbruk. Norges Landbrukshøgskole, Institutt for landbruksøkonomi. Melding nr. 39.
- Sundelin, Å. (1984): "Semester och semesterresor" i Seminarrapport fra Lysebu 1983. Nordisk Ministerråd, miljørapport 1984:1.
- Sveriges Turistråd (1986): Semestra hemma. Smanställning av data ur några undersökningar, Rapport 86/5.
- Young, G. (1973): Tourism: Blessing or Blight? Penguin Books.

UTKOMMET I SERIEN RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ ETTER 1. JULI 1987 (RAPP)
 Issued in the series Reports from the Central Bureau of Statistics since 1 July 1987 (REP)
 ISSN 0332-8422

- Nr. 87/14 MSG-4 A Complete Description of the System of Equations/Erik Offerdal, Knut Thonstad og Haakon Vennemo 1987-141s. (RAPP; 87/14) 45 kr ISBN 82-537-2524-8
- 87/15 Energiundersøkelsen 1985 Energibruk i privat og offentlig tjenesteyting/Jon Sagen. 1987-93s. 40 kr ISBN 82-537-2533-7
 - 87/16 Kommunehelsetjenesten Årsstatistikk for 1986. 1987-61s. 40 kr ISBN 82-537-2531-0
 - 87/17 Nordmenns ferievaner i regionalt perspektiv/Hege Kitterød. 1987-86s. 40 kr ISBN 82-537-2543-4
 - 87/18 Totalregnskap for fiske- og fangstnæringen 1982 - 1985. 1987-39s. 30 kr ISBN 82-537-2549-3
 - 87/19 En økonometrisk analyse av varigheten av arbeidsledighet/Rolf Aaberge. 1987-39s. 30 kr ISBN 82-537-2546-9
 - 87/20 Statistisk beskrivelse av arbeidsledighetens lengde 1973-1985/Rolf Aaberge. 1987-39s. 30 kr ISBN 82-537-2547-7
 - 87/21 Aktuelle skattetall 1987 Current Tax Data. 1987-45s. 40 kr ISBN 82-537-2552-3
 - 87/22 Friluftsliv og helse/Tiril Vogt. 1987-76s. 40 kr ISBN 82-537-2562-0
 - 87/23 Prisdannelse på importvarer En MODAG-rapport/Nils Henrik Mørch von der Fehr. 1988-67s. 40 kr ISBN 82-537-2569-8
 - 88/2 NORDHAND Et modellsystem for de nordiske land/Paal Sand og Gunnar Sollie. 1988-68s. 40 kr ISBN 82-537-2570-1
 - 88/3 Hovedtrekk ved den økonomiske og demografiske utviklingen i fylkene etter 1960/Tor Skoglund, Erik Stordahl og Knut Ø. Sørensen. 1988-81s. 40 kr ISBN 82-537-2572-8
 - 88/4 Kohort- og periodefruktbarhet i Norge 1845 - 1985 Cohort and Period Fertility for Norway/Helge Brunborg. 1988-135s. 45 kr ISBN 82-537-2573-6
 - 88/5 Yrkesdeltakelse for personer over aldersgrensen En log-lineær analyse/Grete Dahl 1988-38s. (RAPP; 88/5) 30 kr ISBN 82-537-2593-0
 - 88/6 Skilsmisser i Norge 1965-1985 En demografisk analyse/Øystein Kravdal og Turid Noack. 1988-147s. 45 kr ISBN 82-537-2587-6
 - 88/7 Oljeinvesteringer og norsk økonomi i 1987-95/Ingvild Svendsen. 1988-88s. 40 kr ISBN 82-537-2596-5

Pris kr 40,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-2597-3
ISSN 0332-8422